

احکام نگاه و پوشش

مشخصات کتاب

سرشناسه : حسینی، مجتبی، ۱۳۴۵ -

عنوان و نام پدید آور : احکام نگاه و پوشش: آرایش، روابط، گفت و گو (مطابق با نظر ده تن از مراجع عظام)/ مؤلف مجتبی حسینی ؛ تنظیم و نظارت نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، معاونت آموزش و تبلیغ، اداره مشاوره و پاسخ. مشخصات نشر : قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، دفتر نشر معارف ۱۳۸۵.

مشخصات ظاهری : ۱۴۲ص.

فروست : پرسش‌ها و پاسخ‌های دانشجویی ؛ دفتر هجدهم.

شابک : ۸۵۰۰ ریال ؛ ۸۵۰۰ ریال (چاپ دوم) ؛ ۱۰۰۰۰ ریال ۹۶۴-۵۳۱-۰۲۷-X ؛
۱۲۰۰۰ ریال : چاپ پنجم ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۱-۰۲۷-۹ :

یادداشت : چاپ سوم.

یادداشت : عنوان عطف: نگاه و پوشش.

یادداشت : عنوان روی جلد: نگاه و پوشش: آرایش، روابط، گفت و گو و روابط دختر و پسر مطابق با نظر ده تن از مراجع عظام.

یادداشت : کتابنامه: ص. [۱۴۱] - ۱۴۲ ؛ همچنین به صورت زیرنویس.

عنوان روی جلد : نگاه و پوشش: آرایش، روابط، گفت و گو و روابط دختر و پسر مطابق با نظر ده تن از مراجع عظام.

عنوان دیگر : آرایش، روابط، گفت و گو و روابط (مطابق با نظر ده تن از مراجع عظام).

موضوع : حجاب -- فتواها

موضوع: فتوهای شیعه -- قرن ۱۴

موضوع: حجاب (فقه)

شناسه افزوده: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها معاونت آموزش و تبلیغ اداره مشاوره و پاسخ

شناسه افزوده: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها دفتر نشر معارف

رده بندی کنگره: BP/۱۸۳/۹/ح۴۱۶ الف ۳ ۱۳۸۵

رده بندی دیویی: ۳۴۲۲/۲۹۷

شماره کتابشناسی ملی: ۱۰۳۳۹۱۱

مقدمه

«پرسش گری» از آغاز آفرینش انسان، رخ نمایی کرده؛ بربال سبز خود، فرشتگان را فرانشانده؛ بربرگ زرد خود شیطان را فرونشانده و در این میان، مقام آدمیت را نشان داده است، آفتاب کوفه چه زیبا فرموده است:

«من احسن السؤال علم» و «من علم احسن السؤال»

هر سوال از علم خیزد هم جواب همچنانکه خار و گل از خاک و آب

آری! هر که سوال هایش آسمانی است، دانش و بینش پاسخش خواهد بود.

پویایی و پایانی «جامعه» و «فرهنگ»، در گرو پرسش های حقیقت طلبانه و پاسخ های خردورزانه است.

از افتخارات ایران اسلامی، آن است که از سویی، سرشار از جوانانی پاک دل، کمال خواه و پرسش گر می باشد و از دیگر سوی، از مکتبی غنی برخوردار است که معارف بلند آن، گوارانوش دل های عطشناک پرسش گر و دانش جو است.

اداره مشاوره و پاسخ معاونت آموزش و تبلیغ نهاد، محفل انسی فراهم آورده است، تا «ابر رحمت» پرسش ها را به «زمین اجابت» پذیرا باشد و نهال سبز دانش را بارور سازد.

ما اگر بتوانیم سنگ صبور جوانان اندیشمند و بالنده ایران پرگهرمان باشیم، به خود خواهیم بالید.

شایان ذکر است در راستای ترویج فرهنگ دینی، اداره مشاوره و پاسخ نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها با همکاری گروه‌های علمی، بیش از ۵۰ هزار پرسش دانشجویی را در موضوعات مختلف اندیشه دینی، مشاوره، احکام و غیره پاسخ داده است.

این اداره دارای هشت گروه علمی و تخصصی، به شرح زیر است:

۱. گروه قرآن و حدیث؛

۲. گروه احکام؛

۳. گروه فلسفه، کلام و دین پژوهی؛

۴. گروه اخلاق و عرفان؛

۵. گروه تربیتی و روان‌شناسی؛

۶. گروه اندیشه سیاسی؛

۷. گروه فرهنگی و اجتماعی؛

۸. گروه تاریخ و سیره.

آن چه پیش رو دارید، بخشی از سوالات فقهی درباره احکام روابط، نگاه پوشش آن است که توسط محقق ارجمند حجة الاسلام سید مجتبی حسینی (زید عزه) پاسخ داده شده است. ویژگی‌های این مجموعه و شوه تنظیم آن در چند نکته ذیل بیان می‌شود:

الف. پاسخ پرسش‌ها همراه با ماخذ و مستندات آن آورده شده است.

ب. پاسخ‌های هم‌مضمون با عبارت یکسان و روان تحریر شده است؛ از این رو بیشتر پاسخ‌ها به صورت اقتباس می‌باشد.

ج. جهت اتفاق و اطمینان بیشتر علاوه بر مستندسازی پاسخ‌ها، از دفاتر مراجع بزرگوار نیز استفتا گردیده است.

د. در تنظیم کتاب، نظر حضرت امام خمینی (ره) به عنوان اولین فتوا آمده و فتاوی دیگر مراجع بزرگوار که نامش به ترتیب حروف الفبایی در ذیل می آید، سپس ذکر گردیده است:

۱. حضرت آیه الله حاج شیخ محمد تقی بهجت (دام ظلّه العالی)
۲. حضرت آیه الله حاج شیخ میرزا جواد تبریزی (دام ظلّه العالی)
- ۳- حضرت آیه الله حاج سید علی حسینی خامنه ای (رهبر معظم انقلاب) (دام ظلّه العالی)

- ۴- حضرت آیه الله حاج سید علی حسینی سیستانی (دام ظلّه العالی)
 - ۵- حضرت آیه الله حاج شیخ لطف الله صافی گلپایگانی (دام ظلّه العالی)
 - ۶- حضرت آیه الله حاج شیخ محمد فاضل لنکرانی (دام ظلّه العالی)
 - ۷- حضرت آیه الله حاج شیخ حسین نوری همدانی (دام ظلّه العالی)
 - ۸- حضرت آیه الله حاج شیخ ناصر مکارم شیرازی (دام ظلّه العالی)
 - ۹- حضرت آیه الله حاج شیخ حسین وحید خراسانی (دام ظلّه العالی)
- لازم به ذکر است که در متن کتاب تنها به ذکر اسامی مراجع بزرگوار به اختصار اکتفا شده است، لذا از ساحت آن بزرگواران پوزش می طلبیم و از درگاه خداوند متعال برای ایشان دوام عزت و سلامتی مسئلت داریم.

ه. در این کتاب تنها به بیان احکام تکلیفی «واجب و حرام» و احکام وضعی «باطل و صحیح» بسنده شده و از بیان احکام استحبابی خودداری شده است. برآنیم با توفیق خداوند، به تدریج ادامه این مجموعه را تقدیم شما خوبان کنیم. پیشنهادها و انتقادهای سازنده شما، راهنمای ما در ارائه شایسته و پربار مجموعه هایی از این دست خواهد بود.

در پایان از تلاش های مخلصانه مولف محترم و مجموعه همکاران اداره مشاوره و پاسخ، به خصوص حجج اسلام سید محمد تقی علوی و صالح قنادی که در بازخوانی و

آماده سازی این اثر تلاش کرده اند، تشکر و قدردانی می شود و دوام توفیقات این عزیزان را در جهت خدمت بیشتر به مکتب اهل بیت (ع) و ارتقاء فرهنگ دینی جامعه - به ویژه دانشگاهیان - از خداوند متعال مسالت داریم.

والله ولی التوفیق

معاون آموزش و تبلیغ نهاد

سید محمد رضا فقیهی

فصل اول : نگاه به نامحرم

قرآن و نگاه نامحرم

پرسش ۱. آیا درباره نگاه به نامحرم آیه ای در قرآن هست؟

((قل للمؤمنین بعضوا من ابصارهم)) ۱؛ «به مومنان بگو: چشم های خود را از نگاه به نامحرم فرو گیرند».

((و قل للمؤمنات یغضضن من ابصارهن)) ۲. «و به زنان با ایمان بگو: چشم های خود را از نگاه هوس آلود فرو گیرند».

گفتنی است اگر انسان به خوبی بداند؛ «عالم محضر خداوند است» و باور کند هیچ یک از اعمال و حرکات ما از دید الهی پنهان نیست و این مطلب را بارها و بارها به خود تلقین کند تا به مرحله احساس و باور قلبی برسد ترک عملی که موجب ناخشنودی خداوند است کاری ممکن و شدنی می باشد.

پیامبر بزرگ اسلام (ص) در حدیثی می فرماید: «یابن آدم... و ان نازعک

۱. نور (۲۴)، آیه ۳۰.

۲. همان، آیه ۳۱.

بصرک الی بعض ما حرمت علیک فقد اعنتک علیه بطبقتین فاطیق» ۱؛ «فرزند آدم!...

اگر چشمت بخواهد تو را به نگاه حرام بکشاند من دو پلک در اختیار تو قرار داده ام، پس آنها را فرو بند.»

و نیز پیامبر (ص) می فرماید: «هر چشمی در روز قیامت گریان است، مگر سه چشم؛ چشمی که از خوف خداوند بگرید و چشمی که از محارم الهی بسته گردد و چشمی که در راه خدا بیدار بماند.»

حضرت صادق (ع) در حدیثی نورانی می فرماید: «النظر سهم مسموم من سهام ابلیس من ترکها لله عزوجل لا لغيره اعقبه امنا وایمانا یجد طعمه»؛ «نگاه ناروا تیری مسموم از تیرهای شیطان است. هر کس آن را تنها به خاطر خدا ترک کند، خداود آرامش و ایمانی به او می دهد که طعم گوارای آن را در خود می یابد.»

امیر مومنان (ع) می فرماید: «هر کس چشمش را آزاد بگذارد، حسرتش زیاد می گردد.»^۳

با مراقبت درونی و دوری از زمینه های بیرونی و سپردن دل و روح خود به خداوند از دستبرد شیطان می توان محفوظ ماند و اگر انسان با وجود مواظبت و پاسداری از دل و چشمش گاهی فریب خورد و نگاهی نا به جا انداخت، می تواند با توبه فوری، این خطا را جبران کند و اثر سوء آن را از جان و روحش پاک کند.

مهم این است که نگاه حرام به صورت عادت در نیاید و قبح آن شکسته

۱- اصول کافی، ج ۸، ص ۲۱۹، نشر دارالکتب الاسلامیه.

۲- محمد، محمدی ری شهری، میزان الحکمه، ج ۴، ص ۳۲۹۲، نشر دارالحدیث.

۳- بحار الانوار، ج ۱۴، ص ۳۸.

نگردد، یعنی باید هوشیار باشد و از دل و چشم خود نگاهبانی دهد و اگر گرفتار خطا شد با سلاح توبه دشمن را ناکارا کند. چون اگر چشم رها و آزاد گردد و به هر صورت و هر منظره ای نگاه کند، این کار عادت و ملکه انسان می شود و در روایتی از امام عسکری (ع) آمده است: برگرداندن صاحب عادت از عادتش مانند معجزه است.^۱

اگر انسان به خوبی بفهمد که بسیاری از آلودگی ها و انحرافات از یک نگاه ناروا که نگاه های بعدی را به دنبال داشته و استغفار و توبه ای همراه آن نبوده، سرچشمه گرفته، همین فکر، عامل کنترل بسیار مهمی است که انسان بیدار و هوشیار را از خطا حفظ می کند.

۱- بحار الانوار، ج ۱۲، ص ۳۸.

نگاه های حرام

پرسش ۲- نگاه های ممنوع و حرام کدام است؟

- نگاه های حرام عبارت است از:
۱. نگاه به چهره آرایش کرده زن.
 ۲. نگاه به زیور آلات زن.
 ۳. نگاه به عکس بی حجاب زن آشنا.
 ۴. نگاه با ریبه (ترس افتادن به حرام).
 ۵. نگاه به بدن مرد نامحرم (به جز صورت و دست ها).
 ۶. نگاه به تمام بدن زن نامحرم (به جز صورت و دست ها تا میچ).
 ۷. نگاه هوس آلود (هر چند به صورت و دست ها و یا به بدن هم جنس).

نگاه های حلال

پرسش ۳. نگاه های جایز و حلال کدام است؟

- نگاه های جایز عبارت است از:
۱. نگاه به زن روستانشین، ۱
 - ۲- نگاه به عکس بی حجاب زن ناشناس،

- ۳- نگاه هم جنس به هم جنس (به جز عورت)،
 - ۴- نگاه به زن به منظور ازدواج (با شرایط خاص)،
 - ۵- نگاه به زن بی حجاب که اگر سرزنش شود، تاثیر نمی پذیرد،
 - ۶- نگاه به زن کهنسال ۲ که هیچ گونه رغبتی به ازدواج با او نیست،
 - ۷- نگاه به زن غیر مسلمان؛ خواه از اهل کتاب باشد یا نه. ۳.
۱. توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۳؛ نوری، توضیح المسائل، م ۲۴۲۹؛ تبریزی، استفتاءات، س ۱۵۹۷؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۲ و خامنه ای، استفتاء، س ۵۰۹.
 ۲. صافی، توضیح المسائل مراجع، و ۲۴۳۳ و هدایه العباد، ج ۲ (النکاح) م ۱۸.
 ۳. توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۳؛ نوری، توضیح المسائل، م ۲۴۲۹؛ العروه الوثقی، ج ۱ (الستر)؛
وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۲؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۴۳۸.

نگاه حرام

پرسش ۴. آیا نگاه حرام جزء گناهان کبیره است؟

- خیر، ولی اگر نگاه حرام به عمد تکرار و بر آن اصرار ورزیده شود، حکم گناه کبیره را پیدا می کند. ۴.
۱. از نظر برخی مراجع (آیات عظام بهجت و مکارم شیرازی).
 ۲. جاهایی که به طور معمول نمی پوشانند (مانند موها، گردن و دست ها).
 ۳. به جز جاهایی که به طور معمول می پوشانند.
 ۴. امام، تحریر الوسیله، ج ۱ (شرائط امام الجماعه)، و م ۱؛ فاضل، نوری، مکارم، تعلیقات علی العروه (شرائط امام الجماعه)، م ۱۳؛ تبریزی، التعلیقه علی منهاج الصالحین

(التقلید)، م ۲۹؛ صافی، هدایه العباد، ج ۲، م ۱۲۴۴ و ۱۲۴۵؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۱، م ۲۹؛ بهجت، وسیله النجاه، ج ۱، م ۱۰۶۱، ۱۰۶۲؛ دفتر: وحید، خامنه ای.

پرسش ۵. حکم نگاه کردن به صورت نامحرم چیست؟ اگر نگاه به طور «خیره» و نه از روی قصد و غرضی باشد، باز هم اشکالی دارد؟

همه مراجع (به جز صافی): نگاه به صورت نامحرم، اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد؛ ولی اگر با یکی از این دو مشخصه همراه باشد، جایز نیست. ۱.

آیه الله صافی: نگاه به قصد لذت حرام است و بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام نیز بنا بر احتیاط واجب جایز نیست. ۲.

تبصره: فرض مساله در رساله های عملیه، در مورد نگاه عمدی و پیوسته است؛ و گر نه نگاه اتفاقی به فتوای همه مراجع تقلید اشکالی ندارد.

۱. توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۳، ۲۴۳۶؛ نوری، توضیح المسائل، م ۲۴۲۹ و ۲۴۳۲؛ العروه الوثقی؛ ج ۱ (الستر)، م ۲ و (احکام التخلی) م ۸؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۲ و ۲۴۴۵؛ دفتر: خامنه ای.

۲. مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۷۹۹ و تبریزی، صراط النجاه، ج ۵، س ۱۲۷۴ و دفتر: همه مراجع.

نگاه به پای نامحرم

پرسش ۶. آیا نگاه کردن به پای زن نامحرم، از مج با پایین جایز است؟

همه مراجع (به جز مکارم): خیر، نگاه به پای زن از مج به پایین نیز - هر چند بدون قصد لذت - حرام است. ۳.

آیه الله مکارم: آی، ولی بهتر آن است که نگاه نکند. ۴.
۴. دفتر: مکارم.

نگاه از آینه

پرسش ۷. آیا نگاه به موهای زن نامحرم، از داخل آینه جایز است؟

همه مراجع: خیر، جایز نیست. ۱.
تبصره. حکم نگاه از آینه، شیشه، آب صاف و مانند آن، با عکس و فیلم زن تفاوت دارد. نگاه از داخل آینه به زن نامحرم جایز نیست؛ ولی نگاه به عکس و فیلم او - اگر نا آشنا باشد - بدون قصد لذت جایز است.
۱. توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۳؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۲؛ نوری، توضیح المسائل، م ۲۴۴۹ و خامنه ای، استفتاء، ص ۴۸۷.

نگاه به زیبایی ها

پرسش ۸. اگر انسان همان طور که از دیدن باغ و گلستان لذت می برد، از نگاه کردن به چهره زن لذت ببرد؛ آیا این کار حرام است و مصداق قصد لذت به حساب می آید؟

همه مراجع: این گونه نگاه ها چون جنبه لذت جنسی دارد، جایز نیست. ۲.
۲. توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۳.

نگاه به مانتویی

پرسش ۹. آیا نگاه به برجستگی های بدن زن نامحرم (مانند سینه و پشت) از روی لباس و مانتو جایز است؟

همه مراجع: اگر با قصد لذت لذت باشد و یا بترسد که به گناه بیفتد، نگاه به این مواضع جایز نیست. ۳.

۳. با استفاده از منابع عنوان «پوشیدن مانتو...» و العروه الوثقی، ج ۱، م ۱۶.

نگاه به مرد

پرسش ۱۰. آیا همان گونه که نگاه مرد به زن حرام است، نگاه زن به مرد نیز حرام است؟

همه مراجع (به جز بهجت و سیستانی): آری، نگاه زن به بدن مرد نامحرم {به جزء سر، گردن و دست ها و جاهایی که معمولاً آن را نمی پوشانند} حرام است؛ هر چند بدون قصد لذت باشد. ۱.

آیات عظام بهجت و سیستانی: نگاه زن به بدن مرد نامحرم با قصد لذت حرام است و بنابر احتیاط واجب بدون قصد لذت افتادن به حرام هم نیز {به جزء قسمتی از بدن که معمولاً آن را نمی پوشانند مانند سر و دست ها} جایز نیست. ۲.

پرسش ۱۱. حکم نگاه کردن زن به بازو و آرنج مرد نامحرم چیست؟

- آیات عظام امام، خامنه ای، صافی: جایز نیست. ۳.
- آیات عظام تبریزی، مکارم، سیستانی، نوری، فاضل و وحید، اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد، اشکالی ندارد. ۴.
- آیت اله بهجت: بنابر احتیاط واجب جایز نیست. ۵.
۳. خامنه ای، استفتاء، س ۴۸۷؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۷۱۲، امام، استفتاءات، ج ۳، (نظر)، س ۶ و ۳۹.
۴. مکارم، استفتاءات، ج ۲، م ۱۰۴۳؛ تبریزی، استفتاءات، س ۱۵۹۱؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۲ و دفتر: فاضل و سیستانی.
۵. بهجت، توضیح المسائل، م ۱۹۳۳.

پرسش ۱۲. آیا زنان می توانند به حجم بدن مرد نامحرم (مانند پشت و سینه) از روی لباس نگاه کنند؟

همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد، اشکال ندارد. ۱.
 ۱. العروه الوثقی، ج ۲، (الستر) م ۳ و ۱۶، و (احکام التخلی) م ۱؛ دفتر: خامنه ای.

نگاه به استاد

پرسش ۱۳. حکم نگاه پیوسته به صورت استاد زن، در هنگام درس چیست؟

همه مراجع (به جز صافی): اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد. ۲.

آیه الله صافی: بدون قصد لذت نیز بنا بر احتیاط واجب جایز نیست؛ ولی اگر نگاه اتفاقی باشد، اشکال ندارد. ۳.

۲. توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۳؛ العروه الوثقی ج ۲ (النکاح)، م ۳۱؛ نوری، توضیح المسائل، م ۲۴۲۹؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۲ و خامنه ای، استفتاء، س ۵۰۹.
 ۳. صافی، توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۳، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۷۰۰ و هدایه العباد، ج ۲، (النکاح) م ۱۸ و دفتر: خامنه ای.

پرسش ۱۴. استاد ما بد حجاب است و حجاب شرعی را رعایت نمی کند و در هنگام نوشتن مطالب روی تخته سیاه، دست و موهای سر او، بیش از اندازه ظاهر می شود، تکلیف ما چیست؟

آیات عظام امام، خامنه ای، صافی، فاضل و نوری: نگاه به او هر چند بدون قصد لذت، اشکال دارد. ۴.

آیه الله بهجت: نگاه به او، هر چند بدون قصد لذت، جایز نیست. ۴. امام، فاضل و نوری، تعلیقات علی العروه الوثقی، (النکاح)، م ۲۷؛ خامنه ای، استفتاء، س ۵۱۶ و ۵۸۲؛

صافی، هدایه العباد، ج ۲، (النکاح)، م ۲۷ و دفتر: بهجت.
 آیات عظام تبریزی، سیستانی، صافی، مکارم و وحید: اگر از زنان بی باکی است که او را امر به حجاب کنند، اعتناء نمی کند؛ نگاه به او - بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام - اشکالی ندارد. ۱.

۱. سیستانی، توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۴؛ تبریزی، التعلیقہ علی منهاج الصالحین، (النکاح) م ۱۲۳۲؛ مکارم، استفتاءات ج ۲، س ۱۰۲۹، ۱۰۳۹ و تعلیقات علی العروه الوثقی، (النکاح)، م ۲۷؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۳.

پرسش ۱۵. نگاه پیوسته دختران به چهره استاد نامحرم مرد، در کلاس درس چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد، اشکال ندارد. ۲. بهجت، سیستانی و مکارم، توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۳، تبریزی، استفتاءات، س ۱۵۹۱؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۲؛ صافی، هدایه العباد، ج ۲ (النکاح) م ۱۹؛ نوری، توضیح المسائل، م ۲۴۲۹؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، (النکاح) م ۱۹، دفتر: خامنه ای.

نگاه به شاگردان

پرسش ۱۶. تکلیف استادی که به عده ای از دختران درس می دهد؛ ولی نمی تواند خود را از نگاه هوس آلود کنترل کند، چیست؟

همه مراجع، باید تدریس برای آنان را رها کند. ۳.
 ۳. امام، استفتاءات ج ۳، (نظر)، س ۲۸، تبریزی، استفتاءات س ۱۵۸۱؛ مکارم، استفتاءات ج ۱، س ۸۱۳ و ج ۲ س ۱۰۳۵؛ دفتر: بهجت، صافی، نوری، وحید، سیستانی و خامنه ای.

نگاه خواستگاری

پرسش ۱۷. در چه صورت می توانم به چهره، گردن و موهای دختری که قصد ازدواج با او را دارم، نگاه کنم؟

- همه مراجع (به جز صافی): نگاه به دختر مورد نظر با شرایط ذیل جایز است:
۱. به قصد لذت و ریبه نباشد {هر چند بداند با نگاه لذت قهی پیدا می شود}.
 ۲. برای آگاهی از وضع جسمانی دختر باشد (پس اگر از حال او آگاه است، نگاه او جایز نیست).
 ۳. مانعی از ازدواج در میان نباشد (برای مثال دختر شوهر نداشته باشد).
 ۴. احتمال بدهد دختر او را رد نمی کند.
- آیه الله صافی: با رعایت شرایط یاد شده، بنابر احتیاط واجب تنها به صورت و دست ها تا مچ اکتفا کند.
۱. سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۲، النکاح، م ۲۸؛ امام، فاضل، نوری، مکارم، تعلقات علی العروه، النکاح، م ۲۶، بهجت، توضیح المسائل، م ۱۹۴۴؛ خامنه ای، استفتاء، س ۵۲۵؛ دفتر: تبریزی.
 ۲. صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۷۰۹.

پرسش ۱۸. می خواهم با دختری ازدواج کنم آیا می توانم، به طور پنهانی به موها و گردن او نگاه کنم یا اینکه در این نگاه رضایت و اجازه او شرط است؟

- همه مراجع: اگر شرایط نگاه جایز را داشته باشد، رضایت دختر در آن شرط نیست.
۳. امام، فاضل، مکارم، نوری، تعلقات علی العروه، النکاح، م ۲۶، بهجت، توضیح المسائل، م ۱۹۴۴؛ دفتر: صافی، وحید، تبریزی و خامنه ای.

پرسش ۱۹. شخصی قصد ازدواج دارد؛ آیا می تواند بدون قصد لذت به چهره و موهای خانم ها (مثلاً در خیابان) نگاه کند تا کسی را بیسندد و بعد از او خواستگاری کند؟

همه مراجع: این نوع نگاه ها جایز نیست. ۱.

تبصره. نگاه به دختر به منظور ازدواج با او، شرایطی دارد که با رعایت آن جایز می

شود. ۲.

۱. مکارم، تعلیقات علی العروه، م ۲۶، و استفتائات، ج ۱، س ۸۱۶؛ فاضل، تعلیقات علی العروه، ج ۲، النکاح، م ۲۶؛ صافی، هدایه العباد، ج ۲، النکاح، م ۲۸، امام، تحریر الوسيله، ج ۲، النکاح م ۲۸؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۲، النکاح، م ۲۸؛ تبریزی، صراط النجاه، ج ۶، م ۹۴۸؛ دفتر: وحید و خامنه ای.
۲. ر.ک: عنوان «نگاه خواستگاری».

نگاه به نامزد

پرسش ۲۰. آیا نگاه به بدن نامزد خود که هنوز نامحرم است - ولی محرم شدن قطعی است - جایز است؟

همه مراجع: خیر، نامزد نامحرم با سایر زنان تفاوتی ندارد. ۳.

۳. توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۳؛ العروه، ج ۲، النکاح، م ۲۶؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۲؛ نوری، توضیح المسائل، م ۲۴۲۹ و خامنه ای، استفتاء، س ۵۲۵.

نگاه ناخودآگاه

پرسش ۲۱. با توجه به اینکه کلاس های دانشجویان دختر و پسر ا هم برگزار می شود، طبعاً ناخودآگاه چشم انسان به دختران نامحرم می افتد؛ حکم آن در صورتی که بدون قصد لذت باشد چیست؟

همه مراجع: اگر ناخود آگاه و بدون قصد لذت باشد، اشکال ندارد. ۴.
 ۴. مکارم، استفتاءات ج ۲، س ۱۰۳۶؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۲، س ۱۳۲۴؛ العروه الوثقی؛ ج ۲. (النکاح) ۲۷؛ امام، تحریر الوسیله ج ۲، (النکاح)، م ۲۷؛ نوری، استفتاءات، ج ۱، س ۴۸۴؛ توضیح المسائل، م ۲۴۲۹؛ توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۳، صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۷۰۰ و ۱۷۰۲ و ۱۷۰۳؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۲؛ دفتر: خامنه ای.

پرسش ۲۲. با وضعی که زنان بیرون می آیند و ما نیز مجبوریم به کوچه و خیابان برویم و چشم مان به آنان می افتد، تکلیف چیست؟

همه مراجع: نگاه اتفاقی به بدن و موی آنان حرام نیست؛ ولی باید از نگاه عمدی (و پیوسته) اجتناب کرد. ۱.
 تبصره. نگاه به زنان بی بند و بار حکم خاصی دارد که در «نگاه به بی حجاب» آمده است.

۱. مکارم، استفتاءات، ج ۲، س ۱۰۳۶؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۲، س ۱۳۲۴؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۷۰۲ و ۱۷۰۳؛ العروه الوثقی، ج ۲، (النکاح)، م ۲۷؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، (النکاح)، و ۲۷؛ نوری، استفتاءات، ج ۱، س ۴۸۴؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳ م ۲۶؛ دفتر: وحید، بهجت و خامنه ای.

نگاه به فامیل

پرسش ۲۳. نگاه به زنان نامحرم - به ویژه فامیل و آشنا - بدون قصد لذت و تنها از روی علاقه و محبت (مثلاً به چشم خواهری) باشد، چه حکمی دارد؟

همه مراجع (به جز صافی): اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، نگاه به صورت و دست ها تا میچ جایز است، ولی نگاه به جاهای دیگر (هر چند بدون قصد

لذت { حرام است. ۲.

آیه الله صافی: نگاه به بدن آنان {هر چند بدون قصد لذت} حرام است و بنا بر احتیاط واجب، به صورت و دست ها تا مچ نیز بدون قصد لذت نگاه نشود. ۳.

۲. توضیح المسائل مراجع، و ۲۴۳۳؛ نوری، توضیح المسائل، م ۲۴۲۹؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۲ و خامنه ای، استفتاء، س ۴۹۶ و ۵۰۹.

۳. صافی، توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۳، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۷۰۰ و هدایه العباد، ج ۲، (النکاح) م ۱۸.

نگاه به محرم

پرسش ۲۴. زن و مرد محرم تا چه اندازه می توانند به بدن یکدیگر نگاه کنند؟

همه مراجع (به جز مکارم): اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، می توانند به تمام بدن یکدیگر {به جز عورت} نگاه کنند. ۱.

آیه الله مکارم: اگر قصد لذت و ترس افتادن به حرام نباشد، می توانند تنها به آن مقداری که در میان محارم، نپوشاندنش معمول است، نگاه کنند و در غیر آن (مثلاً ما بین ناف تا زانوها) بنا بر احتیاط واجب، نگاه به آن جایز نیست. ۲.

۱. توضیح المسائل مراجع، و ۲۴۳۷؛ العروه الوثقی، ج ۲، (النکاح)، م ۳۲؛ نوری، توضیح المسائل؛ م ۲۴۳۳؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۶؛ صافی، هدایه العباد، ج ۲ (النکاح). م ۱۷؛ دفتر: خامنه ای.

۲. مکارم توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۷ و تعلیقات علی العروه، (النکاح)، م ۳۲.

نگاه به همجنس

پرسش ۲۵. نگاه مرد به بدن مرد و زن به بدن زن، تا چه حدودی جایز است؟

همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، می توانند به تمام بدن یکدیگر {به جز عورت} نگاه کنند. ۳

۳. توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۶ و ۲۴۳۸؛ العروه الوثقی، ج ۲، (النکاح) م ۲۸؛ نوری، توضیح المسائل، م ۲۴۳۲ و ۲۴۳۴؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۵ و ۲۴۴۶ و خامنه ای، استفتاء، س ۴۸۷.

نگاه به بد حجاب

پرسش ۲۶. نگاه کردن به موهای زنان بد حجاب - که هیچ گونه امر و نهی در آنان تاثیر ندارد - چگونه است؟

آیات عظام امام، صافی، خامنه ای، فاضل و نوری: بنابر احتیاط واجب، بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام نیز جایز نیست. ۱

آیات عظام سیستانی، تبریزی، مکارم و وحید: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد. ۲

آیه الله بهجت: بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام نیز جایز نیست. ۳

۱. امام، تحریر الوسیله، ج ۲، (النکاح) م ۲۷؛ فاضل و نوری، التعليقات علی العروه الوثقی، (النکاح)، م ۲۷؛ صافی، هدایه العباد، ج ۲، (النکاح)، م ۲۷۲ و خامنه ای، استفتاء، س ۵۸۲ و ۵۱۶.

۲. سیستانی: توضیح المسائل مراجع، ۲۴۳۴؛ تبریزی، التعليقه علی منهاج الصالحین، (النکاح)، م ۱۲۳۲؛ مکارم، استفتاءات، ج ۲، س ۱۰۲۹ و ۱۰۳۹ و تعليقات علی العروه الوثقی، (النکاح) م ۲۷؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۳.

۳. دفتر: بهجت

نگاه به روستایی

پرسش ۲۷. در بعضی از مناطق ایران، زنان روستائینی هستند که نوعاً خود را نمی پوشانند؛ آیا می توان بدون قصد لذت به آنها نگاه کرد؟

آیات عظام امام، خامنه ای، صافی، فاضل و نوری: بنابر احتیاط واجب، بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام نیز جایز نیست. ۴

آیات عظام تبریزی، سیستانی و وحید: چنانچه از زنان بی باکی است که اگر او را امر به حجاب کنند اعتنا نمی کنند نگاه به آنان بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام، اشکال ندارد. ۵

آیات عظام مکارم و بهجت: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد. ۶

۴. امام، تحریر الوسیله، ج ۲ (النکاح) م ۲۷؛ فاضل و نوری، تعلیقات علی العروه، (النکاح)، م ۲۷، صافی، هدایه العباد، ج ۲، (النکاح)، م ۲۷.

۵. سیستانی، توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۴؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۳؛ تبریزی، منهاج الصالحین، م ۱۲۳۲.

۶. بهجت، توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۴؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۸۱۲.

نگاه به زنان اهل تسنن

پرسش ۲۸. آیا نگاه به مو و بدن زنان اهل تسنن جایز است؟

همه مراجع: خیر، نگاه به آنان همان حکم نگاه به زنان شیعه را دارد. ۱

۱. العروه الوثقی، ج ۲، (النکاح)، م ۲۷ و ۳۱.

نگاه به مسلمانان خارجی

پرسش ۲۹. حکم نگاه کردن به زنان مسلمان که در کشورهای خارجی فاقد حجاب و پوشش

اسلامی اند، چگونه است؟

- آیات عظام امام، خامنه ای، صافی، فاضل و نوری: بنابر احتیاط واجب، بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام نیز جایز نیست. ۲
- آیات عظام تبریزی، سیستانی، مکارم و وحید: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد (مگر اینکه از زنانی باشند که اگر آنان را نهی کنند بپذیرند). ۳
- آیه الله بهجت: نگاه به آنان جایز نیست؛ هر چند بدون قصد لذت باشد. ۴
۲. امام، تحریر الوسیله، ج ۲، (النکاح)، م ۲۷، فاضل و نوری، تعلیقات علی العروه، (النکاح)، م ۲۷؛ صافی، هدایه العباد، ج ۲، (النکاح)، م ۲۷ و خامنه ای، استفتاء، س ۵۸۲ و ۵۱۶ و ۵۱۵.
۳. وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۳؛ سیستانی، توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۴۳ و sistani.org (نگاه)، س ۲؛ تبریزی، التعلیقه علی منهاج الصالحین، (النکاح)، م ۱۲۳۲؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۸۱۲.
۴. دفتر: بهجت.

نگاه به غیر مسلمان

پرسش ۳۰. آیا نگاه کردن به زن غیر مسلمان که پوششی ندارد، جایز است؟

- همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد؛ تنها نگاه به جاهایی از بدنشان که معمولاً آن را نمی پوشانند، جایز است. ۱
۱. توضیح المسائل مراجع، ۲۴۴۳؛ امام. تحریر الوسیله، ج ۲، (النکاح)، م ۲۷؛ نوی، توضیح المسائل، م ۲۴۳۰؛ مکارم، تعلیقات علی العروه، (النکاح)، م ۲۷؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۳؛ دفتر: خامنه ای.

نگاه به کهنسال

پرسش ۳۱. آیا نگاه کردن به مو، گردن دست های زن کهنسال جایز است؟

همه مراجع: بدون قصد لذت، اشکال ندارد. ۲.
 ۲. سیستانی، منهاج الصالحین ج ۳، (النکاح)، م ۱۸؛ تبریزی، صراط النجاه، ج ۱، س ۸۹۰؛ بهجت، توضیح المسائل، م ۱۹۴۳؛ امام، نوری، فاضل و مکارم، تعلیقات علی العروه، (النکاح)، و ۳۵، دفتر: صافی.

پرسش ۳۲. حکم نگاه به زنان کهنسالی که چهره و موهای خود را آرایش و تزئین کرده اند، چیست؟

همه مراجع: در فرض مذکور، نگاه به آنان جایز نیست. ۳.
 ۳. سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، م ۱۸؛ دفتر: همه مراجع.

نگاه پسر بچه

پرسش ۳۳. آیا پسر بچه ممیز، می تواند به مو و بدن نامحرم نگاه کند؟

همه مراجع (به جز مکارم و تبریزی): پسر بچه ممیز تکلیف ندارد و نگاهش به زن بی اشکال است؛ ولی بنابر احتیاط واجب، زن باید بدن و موی خود را از پسر بچه ممیزی که نگاهش به زن، باعث تحریک شهوت او می شود، بپوشاند. ۴.
 ۴. نوری، توضیح المسائل، م ۲۴۳۱؛ توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۵؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۴.

آیات عظام تبریزی و مکارم: پسر بچه ممیز تکلیف ندارد و نگاهش به زن بی اشکال است؛ ولی بهتر است زن بدن و موی خود را از او بپوشاند. ۱.
 تبصره. حکم «نگاه پسر بچه ممیز به زن بی اشکال است» در رساله های عملیه نیامده است؛ ولی از آنجا که فقیه های یکی از نشانه های تکلیف را بلوغ می دانند، پسر بچه ممیز مشمول آن قرار نمی گیرد.

۱. توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۵.

نگاه به زیور آلات

پرسش ۳۴. حکم نگاه به زیور آلات زن نامحرم از روی لباس چیست؟

آیات عظام امام، خامنه ای، فاضل و نوری: بنابر احتیاط واجب نگاه به آنها جایز نیست. ۲.

آیات عظام بهجت، خامنه ای، تبریزی، صافی، مکارم و وحید: نگاه به آنها جایز نیست. ۳.

آیه الله سیستانی: نگاه به گردنبندها و مانند آن جایز نیست؛ ولی نگاه به الگو و دستبند آنان - بدون قصد لذت - اشکال ندارد. ۴.

۲. امام، نوری و فاضل، تعلیقات علی العروه، (الستر) م ۱ و خامنه ای، سایت، نگاه.

۳. مکارم، تعلیقات علی العروه، (الستر)، م ۱، تبریزی، صراط النجاه، ج ۱، س ۸۸۴، خامنه ای، استفتاء، س ۴۷۷ و دفتر: بهجت، صافی و وحید.

۴. سیستانی، تعلیقات علی العروه، الستر، م ۱.

پرسش ۳۵. نگاه کردن مردان به حلقه ازدواج یا انگشتر عقیق خانم ها چه حکمی دارد؟

آیات عظام امام، بهجت، خامنه ای، فاضل و صافی: نگاه به آن جایز نیست. ۵.

۵. امام، استفتاءات، ج ۳، (احکام حجاب)، س ۳۶، خامنه ای، استفتاء، س ۴۷۷ و دفتر: بهجت، فاضل و صافی.

آیات عظام سیستانی، مکارم و نوری: بدون قصد لذت اشکال ندارد. ۱.

آیه الله تبریزی: نگاه به انگشتری که به طور معمول نزد زنان بزرگسال متعارف است اشکال ندارد؛ حتی اگر زنان جوان از آن انگشتر استفاده کنند. ۲.

آیه الله وحید: بنابر احتیاط واجب جایز نیست. ۳.

۱. نوری، استفتاءات، ج ۲، س ۶۶۹، سیستانی، تعلیقات علی العروه، (الستر) م ۱؛ مکارم،

- استفتاءات، ج ۱، س ۸۰۱.
۲. تبریزی، صراط النجاه، ج ۱، س ۸۸۲ و ۸۸۳.
۳. دفتر: وحید.

نگاه به ورزشکاران

پرسش ۳۶. آیا دیدن ورزش فوتبال، کشتی و مانند آن، که مردان با شورت و زیر پوش بازی می کنند، از نزدیک برای زنان جایز است؟

- همه مراجع (به جز بهجت، تبریزی و سیستانی): خیر، نگاه زن به بدن مرد نامحرم، جایز نیست؛ هر چند بدون قصد لذت باشد. ۴.
- آیه الله بهجت: بنا بر احتیاط واجب جایز نیست. ۵.
- آیه الله تبریزی: اگر به قصد لذت یا ترس افتادن به گناه باشد، نگاه به بدن آنان جایز نیست. ۶.
- آیه الله سیستانی: در ورزش فوتبال اگر نگاه با قصد لذت یا ترس افتادن به گناه باشد، حرام است و در ورزش کشتی بنا بر احتیاط واجب، بدون قصد لذت نیز جایز نیست. ۷.
۴. خامنه ای، استفتاء، س ۴۸۷، امام، استفتاءات، ج ۳، (نظر)، س ۶ و ۳۹، صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۶۵۲ و ۱۷۱۲؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۲؛ نوری، توضیح المسائل، م ۲۴۴۲؛ مکارم، تعلیقات علی الهروه، (النکاح) م ۵۱، دفتر: فاضل.
۵. بهجت، توضیح المسائل، م ۱۹۳۳.
۶. تبریزی، صراط النجاه، ج ۱، س ۱۴۸۷.
۷. دفتر: سیستانی.

نگاه به فیلم ورزشی

پرسش ۳۷. حکم تماشای کشتی گیران و سایر ورزشکاران با بدن نیمه برهنه از تلویزیون برای بانوان چگونه است؟

آیات عظام امام، سیستانی، فاضل، نوری و وحید: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد و باعث مفسده هم نشود، اشکال ندارد. ۱.

آیات عظام بهجت، صافی و مکارم: با توجه به اینکه نگاه به این نوع برنامه باعث فساد و تعیج شهوت می شود، جایز نیست. ۲.

آیات عظام تبریزی و خامنه ای: اگر به طور غیر زنده پخش شود و قصد لذت و ترس افتادن به حرام نباشد، اشکال ندارد. ۳.

تبصره. پاسخ یاد شده در جایی است که مردان ورزشکار و کشتی گیر، ناشناس باشند و گرنه به فتوای مراجع تقلید، تماشای آن حرام است.

۱. نوری، استفتاءات، ج ۱، س ۴۵۸؛ امام، استفتاءات، ج ۳، (نظر)، س ۱۲؛ تبریزی، صراط النجاه، ج ۲، س ۸۹۷ و ج ۱، س ۱۴۸۷؛ مکارم، استفتاءات، ج ۲، س ۱۰۳۰؛ دفتر: سیستانی، وحید.

۲. بهجت، توضیح المسائل، متفرقه، م ۲؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۶۰۷ و ۱۶۲۲ و دفتر: مکارم.

۳. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۱۸۹.

نگاه به دختر بچه

پرسش ۳۸. آیا نگاه کردن به مو و بدن دختر نابالغ جایز است؟

آیات عظام امام، خامنه ای و سیستانی: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد؛ ولی بنابر احتیاط {مستحب} به جاهایی (مانند ران، شکم و سینه) که معمولاً آنها را می پوشانند، نگاه نکند. ۴.

۴. امام، توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۳ و تحریر الوسیله، ج ۲، (النکاح)، م ۲۵؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۲، (النکاح)، م ۲۳ و خامنه ای، استفتاء، س ۶۲۰. آیات عظام فاضل، مکارم و نوری: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد، ولی بنابر احتیاط واجب به جاهایی {مانند ران، شکم و سینه} که معمولاً آنها را می پوشانند، نگاه نکند. ۱
- آیه الله بهجت: اگر دختری است که خوب و بد را می فهمد، بنابر احتیاط واجب نگاه به او - خواه با قصد لذت باشد یا بدون آن - جایز نیست. ۲
- آیات عظام تبریزی، صافی و وحید: اگر دختری است که خوب و بد را می فهمد نگاه به او {هر چند بدون قصد لذت} جایز نیست. ۳
۱. توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۳؛ نوری، توضیح المسائل، م ۲۴۲۹.
۲. توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۳.
۳. توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۳؛ تبریزی، التعلیقہ علی منهاج الصالحین، م ۱۲۳۲، و صراط النجاه، ج ۱، س ۸۹۲؛ دفتر: وحید.

پرسش ۳۹. از دخترانی که کوچک و با چادر می باشند خوشم می آید، چون معنویت خاصی دارند؛ آیا نگاه کردن به آنها اشکال دارد؟

- همه مراجع: اگر نگاه به آنان بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد. ۴.
۴. توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۳، نوری، توضیح المسائل، م ۲۴۲۹، دفتر: وحید، خامنه ای.

نگاه به پسر بچه

پرسش ۴۰. حکم نگاه زن به بدن پسر بچه ممیز (به جز عورت او) چیست؟

همه مراجع (به جز بهجت): بدون قصد لذت اشکال ندارد. ۵
 ۵. امام، تحریر الوسیله، ج ۲، النکاح، م ۲۶؛ صافی، هدایه العباد، ج ۲، النکاح، م ۲۶،
 تبریزی، التعلیقہ علی منہاج الصالحین، م ۱۲۳۴؛ سیستانی، منہاج الصالحین، ج ۲ م ۲۴ و
 دفتر: وحید، خامنه ای، فاضل، نوری و مکارم.
 آیه الله بهجت: اگر خوب و بد را می فهمد، بنابر احتیاط واجب نگاه به بدن او جایز
 نیست. ۱.

۱. بهجت، توضیح المسائل، م ۱۹۳۳.

نگاه به عورت بچه

پرسش ۴۱. نگاه کردن به عورت بچه چه حکمی دارد؟

آیات عظام امام، سیستانی، فاضل، مکارم و نوری: نگاه کردن به عورت بچه ممیزی که
 خوب و بد را می فهمد، بنابر احتیاط واجب جایز نیست؛ هر چند از پشت شیشه و مانند
 آن باشد. ۲.

آیات عظام بهجت، خامنه ای، تبریزی، صافی و وحید: نگاه کردن به عورت بچه
 ممیزی که خوب و بد را می فهمد، جایز نیست؛ هر چند از پشت شیشه و مانند آن
 باشد. ۳.

۲. توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۶؛ نوری، توضیح المسائل، م ۲۴۳۲.

۳. توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۶، وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۵ و خامنه ای،
 استفتاء، س ۵۱۵ و ۵۳۵.

فصل دوم: کس و فیلم نامحرم

عکس و فیلم ناشناس

پرسش ۴۲. نگاه مرد به عکس و فیلم بی حجاب زن ناشناس، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد و مفسده ای در بین نیاشد، اشکال ندارد. ۱.

تبصره. هر چند تعبیر «بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه» در برخی منابع ذکر نشده؛ ولی این مسائله مورد اتفاق تمامی فقیهان است.

۱. امام، استفتاءات، ج ۳، (نظر)، س ۲۵، خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۱۸۲؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۸؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۱۷۳۲؛ نوری، استفتاءات، ج ۱، س ۴۵۸؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۷۱۹ و توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۹؛ تبریزی، استفتاءات، س ۱۵۸۸؛ مکارم، استفتاءات، ج ۲، س ۱۰۴۴؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۲، (النکاح)، م ۲۷؛ بهجت، توضیح المسائل، (متفرقه) م ۲.

نگاه خواستگاری به عکس**پرسش ۴۳. آیا مرد می تواند برای آگاهی از خصوصیات جسمی و زیبایی دختری که می خواهد با او ازدواج کند، عکس یا فیلم او را مشاهده کند؟**

در صورتی که دختر، فامیل و آشنا، چه حکمی دارد؟

همه مراجع، اگر بدون قصد لذت باشد، اشکال ندارد؛ هر چند آن دختر از فامیل و آشنایان باشد. ۱.

۱. با استفاده از منابعی که در عنوان «نگاه خواستگاری» آمده است.

عکس و فیلم آشنا**پرسش ۴۴. نگاه کردن به عکس و فیلم های زنان فامیل و آشنا که در آن بدون حجاب مشاهده می شوند، چگونه است؟**

- آیات عظام امام، تبریزی و نوری: اگر از زنانی اند که به حفظ حجاب شرعی پایبند هستند، نگاه کردن به عکس و فیلم آنان حرام است. ۲.
- آیات عظام بهجت و فاضل: بنابر احتیاط واجب نگاه کردن به عکس و فیلم آنان، جایز نیست. ۳.
- آیات عظام سیستانی، مکارم و وحید: اگر از زنانی اند که به حفظ حجاب شرعی پایبند هستند، بنابر احتیاط واجب نگاه کردن به عکس و فیلم آنان جایز نیست. ۴.
- آیات عظام خامنه ای و صافی: نگاه کردن به عکس و فیلم آنان (به ویژه در مواردی که در معرض هتک و فساد باشند)، حرام است. ۵.
۲. امام، توضیح المسائل، م ۲۴۳۹؛ نوری، توضیح المسائل، م ۲۴۳۵؛ تبریزی، صراط النجاه، ج ۲، س ۱۱۵۸.
۳. فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۱۷۲۸ و ۱۷۳۲؛ دفتر: بهجت.
۴. توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۹؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۸.
۵. صافی، توضیح المسائل، م ۲۴۴۸؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۱۸۲.

پرسش ۴۵. نگاه به عکس و فیلم برخی از فامیل ها و آشنایان که از نظر حجاب بی بد و بار و بی باک هستند، حکمش چیست؟

- آیات عظام امام، تبریزی، سیستانی، مکارم و وحید، اگر باعث مفسده نشود، اشکال ندارد. ۱.
- آیات عظام بهجت، فاضل و صافی: بنابر احتیاط واجب نگاه به عکس و فیلم آنان، جایز نیست. ۲.
- آیه الله خامنه ای: نگاه کردن به عکس و فیلم آنان جایز نیست. ۳.
۱. نوری، توضیح المسائل، م ۲۴۳۵؛ امام، سیستانی، وحید، مکارم، توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۹؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۸؛ تبریزی؛ صراط النجاه، ج ۲،

س ۱۱۵۸.

۲. فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۱۷۲۸ و ۱۷۳۲ و دفتر: صافی و بهجت.

۳. خامنه ای، اجویه الاستفتاءات، س ۱۱۸۲.

عکس از دنیا رفته

پرسش ۴۶. حکم مشاهده و فیلم زنان فامیل که از دنیا رفته اند، چیست؟

همه مراجع، حکم نگاه به عکس و فیلم دوران حیات آنان را دارد و هیچ تفاوتی نمی

کند.

۴. تبریزی، صراط النجاه، ج ۵، س ۱۲۷۱ و دفتر: همه.

عکس بازیگران

پرسش ۴۷. اخیراً از بازیگران زن پوستر هایی تهیه شده است. برخی از آنان موهای خود را بیرون انداخته اند و بعضی دیگر لباس های تنگ و اندام نما پوشیده و عکس انداخته اند، در این مورد حکم چگونه است؟

همه مراجع: اگر نشر و نگاه به آنان باعث مفسده گردد، جایز نیست.

۵. دفتر: همه .

نگاه به عکس دختر

پرسش ۴۸. نگاه کردن به عکس بدون حجاب دختر بچه های ممیز، چگونه است؟

همه مراجع: اگر با قصد لذت نباشد و باعث مفسده نشود، اشکال ندارد.

۱. دفتر: همه

عکس دوران کودکی

پرسش ۴۹. دیدن عکس دوران کودکی زنان نامحرم، در صورتی که پوشش کافی نداشته باشند، چه حکمی دارد؟

همه مراجع (به جز سیستانی): اگر نگاه به آن باعث هتک آنان و تحریک شهوت نشود، اشکال ندارد. ۲.

آیه الله سیستانی: اگر عکس یاد شده از وضع کنونی زن حکایت کند و او را نیز بشناسد، بنا بر احتیاط واجب جایز نیست. ۳.

۲. تبریزی، صراط النجاه، ج ۱، س ۸۸۹؛ دفتر: همه.

۳. دفتر: سیستانی.

فیلم های صدا و سیما

پرسش ۵۰. نگاه به فیلم های ایرانی و خارجی که در آنها حجاب رعایت نمی شود و از صدا و سیما پخش می شوند، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد و باعث مفسد و انحرافات اخلاقی نشود، اشکالی ندارد. ۴.

۴. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۱۹۴ و ۱۲۰۶؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۷۷۵ و ۷۷۴؛ فاضل. جامع المسائل، ج ۱، س ۱۷۲۶ و ۱۷۲۷؛ نوری، استفتاءات، ج ۱، س ۴۵۰ و ۴۵۲؛ بهجت، توضیح المسائل. (متفرقه)، م ۲؛ امام، استفتاءات، ج ۳، (نظر)، س ۱۵ و ۱۹؛ تبریزی، استفتاءات، س ۱۰۸۱ و ۱۶۰۳؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۷۰۸ و ۱۷۱۹؛ سیستانی، sistani.org (فیلم)، س ۸؛ دفتر: وحید.

فیلم های وزارت ارشاد

پرسش ۵۱. نگاه به فیلم های مجاز داخلی و خارجی که به وسیله وزارت ارشاد اجازه داده شده است، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر {در حد ابتدال نبوده} و بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد و باعث مفسد و انحرافات اخلاقی نشود، اشکالی ندارد {خواه فیلم داخلی باشد یا خارجی}.

۱. خامنه ای، اجویه الاستفتاءات، س ۱۱۹۴ و ۱۲۰۶؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۱۷۲۶ و ۱۷۲۷؛ بهجت، توضیح المسائل، (متفرقه)، م ۲، مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۷۷۵ و ۷۷۲؛ نوری، استفتاءات، ج ۱، س ۴۵۰ و ۴۵۲؛ امام، استفتاءات، ج ۳، (نظر)، س ۱۵ و ۱۹؛ سیستانی، sistaki.org، (فیلم)، س ۸؛ تبریزی، استفتاءات، س ۱۰۸۱ و ۱۶۰۳؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۷۰۸ و ۱۷۱۹؛ دفتر: وحید.

پخش زنده و غیر زنده

پرسش ۵۲. حکم تماشای زن بی حجاب در رسانه های تصویری به صورت غیر زنده و زنده چیست؟

همه مراجع (به جز تبریزی و خامنه ای): اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد و باعث مفسده نشود، اشکال ندارد و تفاوتی بین پخش زنده و غیر زنده نمی کند.

۲. بهجت، توضیح المسائل، (متفرقه)، م ۲؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۱۷۲۸، صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۷۱۹، امام، استفتاءات، ج ۳، (نظر)، س ۱۵؛ نوری، استفتاءات، ج ۱، س ۴۵۸ و ۴۵۲؛ سیستانی، sistani.org، (تصویر)، ش ۱۳؛ دفتر: وحید.
- آیه الله تبریزی: بین پخش زنده و غیر زنده تفاوت است. اگر به طور غیر زنده پخش شود و باعث مفسده نشود، اشکال ندارد و اگر به طور زنده باشد، نگاه به آن {هر چند باعث مفسده نیز نشود} جایز نیست.

آیه الله خامنه ای: بین پخش زنده و غیر زنده تفاوت است. اگر به طور غیر زنده پخش شود و بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد و باعث مفسده نشود، اشکال ندارد

و اگر به طور زنده باشد، بنابر احتیاط واجب، نگاه به آن {هر چند باعث مفسده نیز نشود} جایز نیست. ۲.

۱. تبریزی، صراط النجاه، ج ۵، س ۱۱۳۰.

۲. خامنه ای، اجویه الاستفتاءات، س ۱۱۸۲.

تفاوت فیلم و عکس

پرسش ۵۳. آیا نگاه به فیلم با نگاه به عکس زن نامحرم بی حجاب، تفاوت دارد؟

همه مراجع (به جز تبریزی و خامنه ای)؛ بین فیلم و عکس تفاوتی در حکم نیست و فیلم همان عکس متحرک است.

آیه الله تبریزی: بین فیلمی که به طور غیر مستقیم و غیر زنده پخش می شود و عکس تفاوتی در حکم نیست؛ ولی نگاه به فیلم زنده، حکم نگاه به شخص را دارد و با عکس فرق می کند.

آیه الله خامنه ای: بین فیلمی که به طور غیر مستقیم و غیر زنده پخش می شود و عکس تفاوتی در حکم نیست؛ ولی نگاه به فیلم زنده بنابر احتیاط واجب حکم نگاه به شخص را دارد و با عکس فرق می کند. ۳.

۳. با استفاده از منابعی که در عنوان «پخش زده و غیر زنده» آمده است.

مشاهده نامحرم در چت

پرسش ۵۴. آیا در چت با نامحرم در اینترنت، می توان به چهره بی حجاب او که از دوربین

کامپیوتری مشاهده می شود، نگاه کرد؟

همه مراجع (به جز تبریزی و خامنه ای): اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد و باعث مفسده نشود، اشکل ندارد.

آیه الله تبریزی: نگاه به آن {هر چند باعث مفسده نشود} جایز نیست.
 آیه الله خامنه ای: بنابر احتیاط واجب، نگاه به آن {هر چند باعث مفسده نیز نشود} جایز نیست.

عکس و فیلم مبتذل

پرسش ۵۵. نگاه به فیلم های مبتذل که بیشتر زنان غیر مسلمان در آن بازی می کنند - در صورتی که موجب تحیک انسان نشود - چه حکمی دارد؟

همه مراجع (به جز تبریزی و سیستانی): با توجه با اینکه دیدن این گونه فیلم ها به طور معمول شهوت برانگیز و مقدمه ارتکاب گناه می باشد، نگاه به آنها حرام است. ۱.
 آیه الله تبریزی: نگاه به فیلم هایی که موجب تحریک شهوت بر حرام یا ترویج فساد در جامعه باشد، جایز نیست. ۲.

آیه الله سیستانی: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه نیز باشد، بنابر احتیاط واجب نگاه به زنان جایز نیست. ۳.

۱. خامنه ای، اجوبیه الاستفتاءات، س ۱۱۸۷، صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۷۱۷ و ۱۶۰۵؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۱۷۲۹ و ۱۷۳۱؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۷۷۸ و ۷۸۲؛ دفتر: نوری و امام، بهجت، و حید.

۲. تبریزی، استفتاءات، س ۱۶۰۳ و ۱۶۰۵ و صراط النجاه، ج ۵، س ۱۱۲۹.

۳. سیستانی، sistani.org، (فیلم)، س ۴؛

عکس مبتذل غیر مسلمانان

پرسش ۵۶. نگاه کردن به عکس های عریان و برهنه زنان و مردان غیر مسلمان چه حکمی دارد؟

آیات عظام امام، تبریزی، خامنه ای، سیستانی، فاضل و وحید: اگ با قصد لذت باشد، حرام است و بنابر احتیاط واجب بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام نیز جایز نیست. ۱.

آیات عظام بهجت، صافی، مکارم و نوری: نگاه به آن جایز نیست؛ هر چند بدون قصد لذت باشد. ۲.

۱. سیستانی، تعلیقات علی العروه، (احکام التخلی)، م ۲ و sistani.org، (تصویر)، س ۱ و ۲؛ تبریزی، صراط النجاه، ج ۳، س ۷۷۸؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۳۱۴؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۱۷۳۱، و تعلیقات علی العروه، ج ۱، (احکام التخلی)، م ۲، امام تعلیقات علی العروه، (احکام التخلی)، م ۲؛ دفتر: وحید.
۲. مکارم، استفتاءات، ج ۲، س ۱۰۳۳، تعلیقات علی الهروه، (احکام التخلی)، م ۲؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۷۰۷؛ نوری، التعلیقات علی العروه، (احکام التخلی). م ۲؛ دفتر: بهجت.

دفع افسد به فساد

پرسش ۵۷. آیا به منظور جذب جوانان و نرفتن آنان به سمت برنامه های مبتذل ماهواره ای، جایز است کمی در پخش فیلم های رسانه های داخلی تساهل ورزید؟

همه مراجع: خیر، این کار جایز نیست. ۳.
۳. دفتر: همه.

عکس و فیلم آموزشی

پرسش ۵۸. نگاه کردن به عکس های عریان موجود در کتاب های پزشکی که آموزش ان برای دانشجویان ضروری است، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتان به حرام باشد، اشکال ندارد. ۱.

تبصره. فرض مساله جایی است که نگاه به عکس های یاد شده، جهت آموزش برای دانشجویان ضروری باشد.

۱. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۳۱۳؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۷۸۹؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۲۰۹۳؛ نوری، استفتاءات، ج ۱، س ۹۳۱؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۷۰۷؛ بهجت، احکام و استفتاءات پزشکی، ص ۳۱، س ۱۲؛ امام، استفتاءات، ج ۳، (نظر)، س ۴۹ و ۵۰؛ تبریزی، صراط النجاه، ج ۵، س ۱۰۲۲، دفتر: سیستانی و وحید.

پرسش ۵۹. دیدن فیلم های آموزشی (غیر ضروری) یا جست و جوی اینترنتی که شامل برخی صحنه های مهیج است، چه حکمی دارد؟

همه مراجع (به جز تبریزی و سیستانی): نگاه به این فیلم ها و صحنه ها - که مهیج و شهوت برانگیز است - جایز نیست. ۲.

آیه الله تبریزی: نگاه به این فیلم ها که باعث تحریک شهوت بر حرام و یا ترویج فساد در جامعه می شود، جایز نیست.

آیه الله سیستانی: نگاه به این فیلم ها و صحنه ها با قصد لذت، حرام است و بنابر احتیاط واجب بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام نیز جایز نیست.

۲. با استفاده از منابعی که در عنوان «فیلم آموزش جنسی» آمده است.

فیلم آموزش جنسی

پرسش ۶۰. حکم نگاه به فیلم های روش آموزش جنسی چیست؟

همه مراجع (به جز تبریزی و سیستانی): نگاه به این گونه فیلم ها که به طور معمول با نگاه شهوت برانگیز همراه است، جایز نیست. ۳.

۳. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۲۰۰؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۳۲۹؛ نوری، استفتاءات، ج ۲، س ۵۵۴؛ دفتر: بهجت، وحید، امام، فاضل و مکارم. آیه الله تبریزی: نگاه به این نوع فیلم ها که باعث تحریک شهوت بر حرام و یا ترویج فساد در جامعه می شود، جایز نیست. ۱.
- آیه الله سیستانی: اگر به قصد لذت و شهوت باشد، حرام است و بدون آن نیز بنابر احتیاط واجب جایز نیست. ۲.
۱. تبریزی، صراط النجاه، ج ۵، س ۱۱۲۹.
۲. سیستانی، sistani.org (تصویر)، س ۱۹.

فیلم تحریک زنا شوئی

پرسش ۶۱. آیا زن و شوهر برای تحریک جنسی، می تواند به فیلم های سکسی و مبتذل نگاه کنند؟

- همه مراجع (به جز تبریزی): خیر، تحریک شهوت به وسیله فیلم های مبتذل و جنسی، جایز نیست. ۳.
- آیه الله تبریزی: نگاه به فیلم هایی که باعث تحریک شهوت بر حرام و با ترویج فساد در جامعه می شود، جایز نیست. ۴.
۳. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۲۰۳؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۳۲۹؛ نوری، استفتاءات، ج ۲، س ۵۵۴؛ سیستانی، sistani.org، (فیلم)، س ۳؛ دفتر: وحید، بهجت، امام، فاضل، مکارم.
۴. تبریزی، صراط النجاه، ج ۵، س ۱۱۲۹ و ج ۱، س ۸۹۴ و ۸۹۵.

پرسش ۶۲. اگر شوهر اصرار زیاد کند بر اینکه یا او فیل مبتذل نگاه کنم، تکلیف چیست؟

همه مراجع (به جز تبریزی و سیستانی)، اطاعت از شوهر در این زمینه واجب نیست و نگاه به این نوع فیلم‌ها - که به طور معمول با نگاه شهوت برانگیز همراه است - جایز نیست. ۵.

۵. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۱۸۷؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، ص ۱۷۱۷ و ۱۶۰۵؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۱۷۲۹ و ۱۷۳۱؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۷۷۸ و ۷۸۴؛ دفتر: نوری و امام، وحید، بهجت.

آیه الله تبریزی: اطاعت از شوهر در این زمینه واجب نیست و نگاه به فیلم هایی که باعث تحریک بر حرام یا ترویج فساد در جامعه می شود، جایز نیست. ۱.

آیه الله سیستانی: اطاعت از شوهر در این زمینه واجب نیست و نگاه به این نوع فیلم ها اگر با قصد لذت باشد، حرام است و چنانچه بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام نیز باشد، بنابر احتیاط واجب جایز نیست. ۲.

تبصره. اطاعت از شوهر، جایگاه خاصی دارد و مورد یاد شده از این قبیل نیست.

۱. تبریزی، استفتاءات، س ۱۶۰۳ و ۱۶۰۵ و صراط النجاه، ج ۵، س ۱۱۲۹.

۲. سیستانی، sistani.org، (فیلم)، س ۴.

نگاه متاهل به فیلم

پرسش ۶۳. آیا در مشاهده فیلم های شهوت انگیز، بین فرد متاهل و مجرد تفاوتی دارد؟

همه مراجع: نگاه به فیلم های محرک و شهوت انگیز، جایز نیست و بین مجرد و متاهل تفاوتی ندارد. ۳.

۳. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۱۹۹؛ سیستانی، sistani.org، (فیلم)، س ۷،

تبریزی، صراط النجاه، ج ۶، س ۱۴۲۲؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۲۹؛ نوری،

استفتاءات، ج ۲، س ۵۵۴، دفتر: امام، مکارم، وحید، بهجت، فاضل.

سانسور فیلم مبتذل**پرسش ۶۴. دیدن فیلم های مبتذل به منظور سانسور کردن آن، چه حکمی دارد؟**

آیات عظام امام، خامنه ای، فاضل و مکارم: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، برای مامورا نظارت در مقام انجام دادن وظیفه قانونی، به مقدار ضرورت اشکال ندارد؛ ولی باید از قصد لذت اجتناب کنند و واجب است افرادی که برای نظارت و بررسی گمارده می شوند از جهت فکری و روحی زیر نظر راهنمایی مسئولین باشند. ۱.

آیات عظام بهجت، صافی و وحید: فیلم ها که همیشه با نگاه شهوت برانگیز همراه است، جایز نیست. ۲.

آیه الله سیستانی: اگر با قصد لذت باشد، حرام است و اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد، بنابر احتیاط واجب، نگاه کردن به آن جایز نیست. ۳.

۱. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۲۰۱؛ دفتر: امام، فاضل و مکارم.

۲. دفتر: بهجت، صافی، وحید.

۳. دفتر: سیستانی.

ارضای شهوت با فیلم**پرسش ۶۵. اگر با مشاهده فیلم های شهوت انگیز، مقداری از شهوت انسان فروکش کند و در جلوگیری از ارتکاب حرام موثر باشد، چه حکمی دارد؟**

آیا مشاهده آن به این منظور جایز است؟

همه مراجع: نگاه به این فیلم های شهوت برانگیز، جایز نیست و توجیه یاد شده، مجوز

ارتکاب حرام دیگر نمی شود. ۴.

۴. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۱۹۲؛ تبریزی، صراط النجاه، ج ۵، س ۱۱۲۹؛ سیستانی، sistani.org. (تصویر)، س ۴؛ دفتر: همه.

برنامه های ماهواره ای

پرسش ۶۶. نظر مراجع بزرگوار تقلید را درباره مشاهده برنامه های ماهواره بیان کنید؟

آیات عظام خامنه ای و مکارم: استفاده از برنامه های مفید و مشروع (مانند برنامه های علمی و قرآنی) هر چند فی نفسه مانعی ندارد؛ ولی با توجه به اینکه برنامه هایی که از طریق این دستگاه پخش می شود غالباً در بردارنده آموزش افکار گمراه کننده و تحریف حقایق و برنامه های لهو و فساد هستند، استفاده از ماهواره جایز نیست. ۱.

آیات عظام بهجت و صافی: استفاده از برنامه های مستمل و فساد و مخرب جایز نیست. ۲.

آیات تبریزی: چنانچه نگاه کردن آنها باعث تهییج شهوت برحرام با ترویج فساد در جامعه باشد، جایز نیست و در غیر این صورت باید مراعات مقررات و قوانین شود. ۳. آیه الله سیستانی: استفاده از ماهواره اگر مفسده نداشته باشد، جایز است و دیدن فیلم های مستهجن جایز نیست و تهیه آن در صورتی که اطمینان پیدا شود دیگران از آن استفاده بدی نمی کنند، اشکال ندارد. ۴.

آیه الله فاضل: استفاده از برنامه های مفید و مشروع آن اشکال ندارد؛ ولی مشاهده برنامه های مشتمل بر فساد و مخرب جایز نیست و اگر در این زمینه مقرراتی وجود دارد، باید رعایت شود. ۵.

۱. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۸۳ و ۱۲۱۵؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۱۶۰۹ و ۸۲۹.

۲. صافی، جامع الاحکام، ج ۱، ۹۷۶؛ دفتر: بهجت.

۳. تبریزی، استفتاءات، س ۱۶۰۵.

۴. سیستانی، سایت، س ۲.

۵. دفتر: فاضل.

آتن ماهواره

پرسش ۶۷. حکم خرید و فروش آتن ماهواره چیست؟

آیات عظام امام و وحید: اگر منافع حرام و نامشروع آن بیش از منافع حلال آن باشد - به گونه ای که منافع حلال بسیار نادر گردد - خید و فروش آن جایز نیست و اگر قانونی در این زمینه وجود دارد باید مراعات گردد.

آیات عظام خامنه ای و مکارم: دستگاه مذکور، هر چند از آلات مشتری است که قابلیت استفاده حلال را دارد؛ ولی چون غالباً از آن بهره برداری حرام می شود و افزون بر این بهره گیری از آن در خانه، مفاسد دیگری را هم در بر دارد، بنابر این خرید و استفاده از آن در خانه جایز نیست، مگر برای کسی که اطمینان دارد از آن استفاده حرام نمی کند و نصب آن در خانه نیز مفسده دیگری در بر ندارد و اگر قانونی در این زمینه وجود دارد، باید رعایت شود. ۱.

آیات عظام تبریزی و فاضل: خرید و فروش آن در صورتی که به منظور استفاده حرام نباشد، اشکال ندارد. {و اگر قانونی در این زمینه وجود دارد} باید بر طبق آن عمل شود. ۲.

آیه الله صافی: خرید و فروش و استفاده مشروع از آن، در صورتی که مجتهد جامع شرایط به ملاحظه مصالح مهمه ای آن را ممنوع نکرده باشد، اشکال ندارد. ۳.

آیه الله سیستانی: خرید و فروش آن جایز نیست؛ مگر در صورتی که اطمینان پیدا کند

که خود و یا دیگران از آن استفاده حرام نمی کنند. ۴.

آیه الله بهجت: به توجه به اینکه استفاده از منافع حرام و نامشروع آن، بیش از منافع حلال است - به گونه ای استفاده مشروع آن بسیار نادر است - خرید و فروش آن جایز نیست. ۵.

- تبصره ۱- مراجع تقلید در اصل جواز خرید و فروش آلات مشترکی که دارای منافع حلال و حرام بده و نیز در حرمت آلاتی که منافع مقصود و غالبی آن نامشروع
۱. امام، تحریر الوسیله، ج ۲، مسائل مستحدثه، (رادیو و تلویزیون)، م ۲ و استفتاءات، ج ۳، مقررات دولتی، س ۹، خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۲۱۳، دفتر: مکارم.
 ۲. تبریزی، توضیح المسائل، م ۲۰۷۶ و استفتاءات، س ۱۶۰۵ و ۱۱۹۸؛ دفتر: فاضل.
 ۳. صافی: جامع الاحکام، ج ۱، س ۹۶۷.
 ۴. سیستانی، سایت ماهواره، س ۳.
 ۵. دفتر: بهجت.

بوده و یا استفاده از منافع حلال و مشروع آن در بین مردم بسیار نادر بوده، اختلاف نظر ندارند؛ بلکه اختلاف نظر تنها در مورد و مصداق آن است؛ یعنی، آیا استفاده از برنامه های علمی و قرآنی دستگاه ماهواره، در بین مردم در حد وقور است یا اینکه این دستگاه منافع حرام و نامشروعش بسیار بوده و به گونه ای است که زمینه دریافت برنامه های فاسد و مخرب را کاملاً فراهم می سازد؟ هر یک از مراجع تقلید در این زمینه (مصداق) برداشت و نظری داشته و در قالب فتوا ارائه داده اند و عده ای از آنان به فتوای کلی اکتفا نموده و تشخیص آن را به عرف واگذار کرده اند.

تبصره ۲. با توجه به اینکه مساله ترویج دستگاه ماهواره در کشور ایران بعد از رحلت امام خمینی مطرح گردید؛ از این رو نظر ایشان در خصوص ماهوار در دست نیست؛ ولی با توجه به مساله ۲ از کتاب تحریر الوسیله (در باب مسائل مستحدثه)، می توان نظر ایشان را به دست آورد که در متن به آن اشاره شده است.

پرسش ۶۸. در صورتی که فروشنده آنتن ماهواره، بداند که خریدار آن را به منظور استفاده حرام تهیه می کند، حکم این معامله چیست؟

آیات عظام امام، خامنه ای و مکارم: فروش آن به خریدار یاد شده، جایز نیست. ۱.
 آیات عظام تبریزی و فاضل: تنها دانستن باعث نمی شود که فروش آن حرام گردد؛ ولی {اگر در این زمینه قانونی وجود داشته باشد} باید بر طبق آن عمل کند. ۲.
 آیه الله صافی: تنها دانستن باعث نمی شود که فروش آن حرام گردد؛ ولی اگر مجتهد جامع شرایط با ملاحظه مصالح مهمه ای، آن را ممنوع کرده باشد
 ۱. امام، تحریر الوسیله، ج ۱، م ۱۰؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۲۱۲.
 ۲. تبریزی، توضیح المسائل، م ۲۰۷۶ و استفتاءات، س ۱۶۰۵ و ۱۱۹۸؛ دفتر: فاضل.
 باید به آن عمل کند. ۱.

آیه الله سیستانی: خرید و فروش آنتن ماهواره جایز نیست، مگر در صورتی که اطمینان پیدا شود که او و یا دیگران، از آن استفاده حرام نمی کنند. ۲.
 آیه الله وحید: اگر منافع مشروع و حلال آن بسیار نادر باشد، خرید و فروش آن جایز نیست و در غیر این صورت تنها دانستن باعث نمی شود که فروش آن حرام گردد و اگر در این زمینه قانونی وجود دارد، باید مراعات گردد.
 آیه الله بهجت: با توجه به اینکه منافع مشروع و حلال ماهوار بسیار نادر است، خرید و فروش آن جایز نیست.

۱. صافی، جامع الاحکام، ج ۱، س ۹۷۶.

۲. سیستانی، سایت ماهواره، س ۳.

استفاده از اینترنت

پرسش ۶۹. حکم استفاده از اینترنت را بیان کنید.

همه مراجع: اینترنت از آلات مشترک است؛ از این رو استفاده از سایت های مشروع و حلال اشکال ندارد. ۳

۳. تبریزی، سایت اینترنت: سیستانی: سایت اینترنت؛ دفتر: همه.

پرسش ۷۰. در مراجعه به سایت های اینترنتی خارجی، زیاد با موارد خلاف شرع مواجه می شویم با اینکه در مسیر تحقیقات و ارتباط با تکنولوژی روز ناچار به استفاده از امکانات اینترنتی هستیم و با توجه به اینکه این گونه سایت ها نهایتاً اثر سوء خود را بر روی انسان می گذارد؟

همه مراجع: استفاده از سایت های اینترنت در اموری که شرعاً حلال است، اشکال ندارد. ۴

۴. تبریزی، سایت اینترنت؛ دفتر: همه.

شغل کافی نت

پرسش ۷۱. حکم شغل کافی نت چیست؛ با توجه به اینکه اینترنت کاربردهای مختلف اعم از حلال و حرام دارد و به رغم کنترل، ممکن است عده ای به طور پنهانی بر روی برخی سایت های غیر مجاز بروند؟

همه مراجع: با توجه به اینکه اینترنت از آلات مشترک است، فروش آن جایز است، مگر طوری باشد که اشاعه منکرات و فحشا صدق کند که در این صورت حرام می شود.

ظهور عکس توسط مرد

پرسش ۷۲. ظهور فیلم های عکاسی و میکس به وسیله مرد، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر زن را نشناسد و برهنه و عریان نباشد و باعث مفسده نشود، اشکال ندارد. ۱.

پرسش ۷۳. حکم گرفتن عکس بدون حجاب که ظاهر کننده آن مرد نامحرم می باشد، چگونه است؟

همه مراجع: اگر ظاهر کننده او را نشناسد و باعث مفسده نیز نشود، اشکال ندارد. ۲.

۱. امام، استفتاءات، ج ۳، (نظر)، س ۲۵؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۸؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۱۸۲؛ نوری، استفتاءات، ج ۱، س ۴۵۸؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۱۷۳۲؛ تبریزی، استفتاءات، س ۱۵۸۸، صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۷۱۹، و توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۹؛ بهجت، توضیح المسائل، (متفرقه)، م ۲؛ مکارم، استفتاءات، ج ۲، س ۱۰۴۴؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۲، (النکاح)، م ۲۳.
 ۲. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۱۸۸؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۱۷۳۰ و ۱۷۳۲؛ امام، استفتاءات، ج ۳، (احکام حجاب)، س ۱۵؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۷۹۸ و ۹۳۹؛ دفتر: نوری، وحید، سیستانی، تبریزی، صافی و بهجت.

فیلم برداری مجالس

پرسش ۷۴. در حالی که می دانیم مردان فامیل و آشنا فیلم ما را مشاهده می کنند، آیا بر ما (زنان) جایز است، بدون حجاب در مقابل فیلم بردار ظاهر شویم؟

همه مراجع: خیر، باید حجاب خود را رعایت کنید. ۱.

۱. مکارم، استفتاءات، ج ۱ س ۷۹۸ و ۸۳۸؛ امام، استفتاءات، ج ۳، (احکام حجاب)، س ۱۵؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۱۷۳۲ و ۱۷۳۰؛ دفتر: بهجت، وحید، خامنه ای، صافی، سیستانی، تبریزی و نوری.

پرسش ۷۵. آیا جایز است زن در جشن های عروسی، بدون اجازه شوهرش عکس بیندازد؟

همه مراجع: اگر عکس گیرنده زن و با محرم باشد و ظاهر کننده او را نشناسد و باعث مفسده نیز نباشد، عکس انداختن اشکال ندارد و اجازه شوهر در اینجا لازم نیست. ۲. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۱۸۸؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۱۷۳۲ و ۱۷۳۰؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۷۹۸ و ۸۳۸؛ امام، استفتاءات، ج ۳، (احکام حجاب)، س ۱۵؛ دفتر: نوری، بهجت، سیستانی، تبریزی، وحید و صافی.

فصل سوم: گفت و گوی نامحرم

گفت و گوی علمی با نامحرم

پرسش ۷۶. آیا صحبت کردن زن با مرد نامحرم که به نیت خیر و یا برای درس باشند، اشکال دارد؟

همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد، اشکال ندارد. ۱. تبصره: گفت و گو با جنس مخالف اگر ادامه یابد، به طور معمول زمینه علاقه را ایجاد می کند، از این رو لازم است کنترل شود.

۱. امام، استفتاءات، ج ۳، (نظر)، س ۵۲؛ بهجت، توضیح المسائل، م ۱۹۳۶؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۸۱۹؛ تبریزی، استفتاءات، ۱۶۲۲؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، ص ۱۶۷۳؛ نوری، استفتاءات، ج ۲، س ۶۵۶؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، ۱۷۱۸، خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۱۴۵؛ العروه الوثقی، ج ۲، (النکاح) م ۳؛ سیستانی، sistani.org (اینترنت)، س ۲۰ و ۱۹؛ دفتر: وحید.

گفت و گو به قصد ازدواج

پرسش ۷۷. آیا صحبت کردن با کسی که قصد داریم در آینده با او ازدواج کنیم، گناه است؟

همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد و باعث مفسده نشود، اشکال ندارد. ۲

۲. با استفاده از منابعی که در عنوان «گفتگو با نامحرم» آمده است.

چت در اینترنت

پرسش ۷۸. چت (Chat) در اینترنت به صورت گفتاری و یا نوشتاری با جنس مخالف – با این شرط که از حدود شرعی خارج نشویم (مثلاً برای تبادل نظر) – چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد. ۱.
تبصره: اگر جنس مخالف زن جوان باشد، بهتر است گفت و گو با او {هر چند بدون قصد لذت هم باشد} ترک شود.

۱. امام، استفتاءات، ج ۳، (نظر)، س ۵۲، بهجت، توضیح المسائل، م ۱۹۶۳؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۸۱۹؛ تبریزی، استفتاءات، ۱۶۲۲؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، ص ۱۶۷۳؛ نوری، استفتاءات، ج ۲، س ۶۵۶؛ فاضل، جامع الامسائل، ج ۱، ۱۷۱۸؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۱۴۵؛ العروه الوثقی، ج ۲، (النکاح) م ۳؛ سیستانی، sistani.org (اینترنت)، س ۲۰ و ۱۹؛ دفتر: وحید.

چت با جنس مخالف

پرسش ۷۹. چت کردن با جنس مخالف و رد و بدل کردن صحبت های معمولی، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: در صورتی که خوف فتنه و کشیده شدن به گناه وجود داشته باشد، جایز نیست. ۲

۲. سیستانی، سایت اینترنت؛ تبریزی، سایت اینترنت؛ دفتر: همه.

پرسش ۸۰. حکم چت کردن با شخصی را که از جنسیت او بی اطلاعیم، بفرمایید؟

همه مراجع (به جز بهجت و صافی): اگر ترس افتادن به حرام باشد، جایز نیست. ۳۳.
دفتر: همه.

آیات عظام بهجت و صافی: با توجه به اینکه در فرض یاد شده، چت با نامحرم در معرض فساد است، جایز نیست. ۱.
۱. دفتر: بهجت و صافی.

پرسش ۸۱. چت کردن با اشخاص مختلف، به انگیزه پیدا کردن فرد مورد نظر برای ازدواج با او، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد و باعث مفسده نشود، اشکال ندارد. ۲.
تبصره. فرض مسئله جایی است که شخص برای ازدواج آمادگی داشته باشد.
۲. دفتر: همه.

چت با غیر مسلمان

پرسش ۸۲. چت کردن با زنان غیر مسلمان و انجام صحبت های تحریک آمیز با آنان، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: حرام است. ۳.
۳. دفتر: همه.

نامه نگاری با نامحرم

پرسش ۸۳. نامه نگاری با نامحرم و طرح مسائل شهوانی از طریق ایمیل و یا چت، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: طرح مسایلی که باعث ایجاد فتنه و فراهم آمدن زمینه فساد است، اشکال دارد. ۴۴. امام. استفتاءات، ج ۳، سوالات متفرقه، س ۱۲۷؛ دفتر: همه.

گفت و گوی تلفنی

پرسش ۸۴. آیا در گفت و گوی زن و مرد نامحرم، فرقی بین گفت و گوی مستقیم و از راه دور (مانند اینترنت و تلفن) هست؟

همه مراجع: خیر، هیچ تفاوتی در حکم نمی کند و در هر دو مورد، اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد. ۱.

۱. امام، استفتاءات، ج ۳، (نظر)، س ۵۲؛ بهجت، توضیح المسائل، م ۱۹۳۶؛ مکارم،

استفتاءات، ج ۱، س ۸۱۹؛ تبریزی، استفتاءات، ۱۶۲۲؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲،

ص ۱۶۷۳، نوری، استفتاءات، ج ۲، س ۶۵۶؛ فاضل، جامع الامسائل، ج ۱، ۱۷۱۸؛ خامنه

ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۱۴۵؛ العروه الوثقیغ ج ۲، (النکاح) م ۳؛ سیستانی،

sistani.org. (اینترنت)، س ۲۰ و ۱۹؛ دفتر: وحید.

داستان های شهوانی

پرسش ۸۵. آیا خواندن داستان های تحریک کننده جنسی اشکال دارد؟

همه مراجع: اگر باعث تحریک شهوت گردد، خواندن آن جایز نیست. ۲.

۲. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۱۹۶؛ سیستانی، سایت، متفرقات، س ۷؛ دفتر: همه.

گفت و گو با نامحرم

پرسش ۸۶. برخی از زنان هنگام صحبت کردن، با آب و تاب و صدای نازک سخن

می گویند؛ آیا مرد نامحرم می تواند به سخنان او گوش دهد و با او صحبت کند؟

همه مراجع: اگر تلبذ و یا ترس افتادن به گناه در میان باشد، گوش دادن به سخنان آنان

جایز نیست. ۳۳. خامنه ای، استفتاء، س ۶۷۸ و ۶۸۴؛ صافی، هدایه العباد، ج ۲، (النکاح)، م ۲۹؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، (النکاح)، م ۲۹؛ نوری، مکارم و امام، تعلیقات علی العروه، ج ۲، (النکاح)، م ۳۹؛ دفتر: بهجت، تبریزی، وحدی و فاضل. پرسش ۸۷. آیا زن در هنگام صحبت کردن با مرد نامحرم، حتماً باید صدای خود را تغییر دهد و مردانه صحبت کند؟

همه مراجع (به جز فاضل): خیر، این کار لازم نیست؛ ولی نباید لحن صدای خود را نیز نازک نماید، به طوری که مرد را تحریک کند. ۱.

آیه الله فاضل: خیر، این کار لازم نیست؛ ولی بنابر احتیاط واجب نباید صدای خود را نیز نازک نماید، به طوری که مرد را تحریک کند. ۲.

۱. صافی، هدایه العباد، ج ۲، (النکاح)، م ۲۹؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، (النکاح)، م ۲۹؛ نوری، مکارم و امام، تعلیقات علی العروه، ج ۲، (النکاح)، م ۳۹؛ دفتر: وحید، تبریزی، بهجت و خامنه ای.

۲. فاضل، تعلیقات علی العروه، ج ۲، (النکاح)، م ۳۹.

سلام کردن به نامحرم

پرسش ۸۸. آیا سلام کردن مرد به زن نامحرم و زن به مرد نامحرم، جایز است؟ همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکل ندارد. ۳. تبصره. اگر جنس مخالف دختر جوان باشد، بهتر است به او سلام نکند تا از لغزش در گناه در امان باشد.

۳. العروه الوثقی، ج ۲، (النکاح)، م ۳۹ و ۴۱.

شوخی با نامحرم

پرسش ۸۹. شوخی کردن با نامحرم چه حکمی دارد؟
 همه مراجع: اگر با قصد لذت {جنسی} باشد یا بترسد که به گناه بیفتد، جایز نیست. ۴
 ۴. العروه الوثقی، ج ۲، (النکاح)، م ۳۱ و ۳۹؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۱۷۲۰.

شوخی با محارم

پرسش ۹۰. آیا شوخی کردن با محارم خود جایز است؟
 همه مراجع: اگر بدون قصد لذت جنسی و ترس افتادن به گناه باشد، اشکال ندارد. ۱
 ۱. العروه الوثقی، ج ۲، (النکاح) م ۳۲.

تقلید صدا

پرسش ۹۱. آیا تقلید صدای مردان به وسیله زن و برعکس جایز است؟
 همه مراجع: اگر باعث استهزا و هتک دیگری نباشد، اشکال ندارد. ۲
 اجوبه الاستفتاءات، س ۱۲۱۹؛ نوری، استفتاءات، ج ۱، س ۴۶۱؛ دفتر: همه.

فصل چهارم: ارتباط دختر و پسر

اختلاط دانشجویان

پرسش ۹۲. آیا در محیط دانشگاهی اختلاط بین پسران و دختران، اشکالی دارد؟
 همه مراجع (به جز بهجت و صافی): اگر نگاه گناه آلود انجام نشود و ترس افتادن به حرام نباشد، اشکال ندارد؛ ولی با وجود آن سزاوار است که مسوولان کشورهای اسلامی، برنامه ای برای جدا ساختن مراکز تحصیلی پسران و دختران تنظیم کنند. ۱
 آیات عظام بهجت و صافی: با توجه به اینکه اختلاط دختر و پسر، در معرض فساد است، جایز نیست. ۲

۱- خامنه ای، استفتاء، س ۶۴۶ و ۶۳۸؛ تبریزی، استفتاءات، س ۱۵۹۲ و ۱۶۲۳؛ مکارم،

استفتاءات، ج ۱، س ۸۱۳؛ امام، استفتاءات، ج ۳، (وظایف اجتماعی زنان)، س ۱۹؛ دفتر: نوری، وحید، فاضل و سیستانی.

۲- صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۶۵۶ و ۱۶۵۷ و ۱۶۵۸ و دفتر: بهجت.

جشن مختلط

پرسش ۹۳. برگزاری جشن ها و مراسم در دانشگاه که در آن دختر و پسرها مختلط، چه حکمی دارد؟

همه مراجع (به جز بهجت و صافی): اصل اجتماع دختر و پسرها در یک محیط فی نفسه اشکال ندارد؛ ولی اگر بانوان حجاب کامل را رعایت نکنند و آقایان نگاه گناه آلود داشته باشند و محرمات دیگری از قبیل موسیقی حرام و مانند آن انجام گیرد، اجتماع آنان در آن محل جایز نیست. ۱.

آیات عظام بهجت و صافی: با توجه به اینکه اختلاط دختر و پسر، در این گونه اجتماعات در معرض فساد است، جایز نیست. ۲.

۱. العروه الوثقی؛ ج ۲، (النکاح)، م ۴۹؛ خامنه ای، استفتاء، س ۶۴۶ و ۶۳۸ و ۶۲۶؛

تبریزی، استفتاءات، س ۱۵۹۲ و ۱۵۹۴؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۸۱۳ و ۸۰۵؛ امام، استفتاءات، ج ۳، (وظایف اجتماعی زنان)، س ۱۹؛ دفتر: سیستانی، وحید، فاضل و نوری. ۲. صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۶۵۶ و ۱۶۵۶ و دفتر: بهجت.

شرکت در تشکیل مذهبی

پرسش ۹۴. در یک تشکیل مذهبی فعالیت دارم که دختران و پسران در آن مختلط هستند! در بعضی مواقع احساس می کنم که ممکن است به گناه بیفتم، تکلیف چیست؟ همه مراجع: اگر ترس افتادن به گناه و مفسده در بین باشد، حضور در این شکل ها جایز نیست. ۳۳. خامنه ای، استفتاء، س ۶۲۷؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۸۰۵ و ۸۱۳.

امام، استفتاءات، ج ۳.

(وظایف اجتماعی زنان)، س ۱۹، صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۶۶۴؛ تبریزی، استفتاءات، س ۱۵۹۲ و ۱۵۹۴؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۱۷۵۵؛ نوری، استفتاءات، ج ۲، س ۶۷۴ و ۶۵۶؛ سیستانی، sistani.otg، (عشق)، س ۵؛ وحید و بهجت.

اردوی دختر و پسر

پرسش ۹۵. آیا دانشجویان دختر و پسر می توانند به طور مشترک، به اردوهای تفریحی و سیاحتی مسافرت کنند؟
همه مراجع: با توجه به اینکه اختلاط دختران و پسران باعث مفسده است، باید از آن اجتناب شود. ۱.
۱. دفتر: همه.

نشستن بر سر یک سفره

پرسش ۹۶. آیا نشستن بر سر سفره ای که نامحرم وجود دارد، حرام است؟
همه مراجع: اگر کلمات مفسده انگیزه رد و بدل نشود و از نگاه های حرام خودداری گردد و نیز ترس افتادن به گناه در کار نباشد، اشکال ندارد. ۲.
۲. خامنه ای، استفتاء، س ۸۰۶؛ تبریزی، استفتاءات، س ۱۵۹۲ و ۱۵۹۵ و ۱۶۲۲؛ امام، استفتاءات، ج ۳، (وظایف اجتماعی زنان)، س ۱۳ و ۱۹؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۸۰۵، العروه الوثقی، ج ۲، (النکاح)، م ۴۹، صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۶۶۸؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۱۷۲۰ و دفتر: وحید، سیستانی، بهجت و نوری.

حضور بانوان در ادارات

پرسش ۹۷. آیا کار خانم ها در ادارات که با نامحرم روبه رو می شوند و گفت و گو می کنند، اشکال دارد؟

همه مراجع: اگر حجاب شرعی رعایت شود و قصد لذت و یا ترس افتادن به گناه نباشد، اشکال ندارد. ۱.

تبصره. اگر زنان بخواهند در این گونه اجتماعات فعالیت و خدمت کنند، باید علاوه بر حفظ حجاب، از آرایش چهره خود بپرهیزند. ۱. صافی، جامع الحکام، ج ۲، س ۱۶۶۴، تبریزی، استفتاءات، س ۱۵۹۵؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۷۷۶؛ امام، استفتاءات، ج ۳، (وظایف اجتماعی زنان)، س ۱۳؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۱۷۱۵؛ نوری، استفتاءات، ج ۲، س ۶۵۶ و ۶۷۴؛ العروه الوثقی، ج ۲، النکاح، م ۴۹؛ دفتر: سیستانی، وحید و بهجت.

خلوت زن و مرد

پرسش ۹۸. آیا خلوت کردن دو نفر نامحرم در یک مکان جایز است؟
به طور مثال آیا دختر و پسری که می خواهند با یکدیگر ازدواج کنند، می توانند در اتاق در بسته و خلوت با یکدیگر در مورد مسائل آینده صحبت کنند؟
آیات عظام امام، خامنه ای و نوری: اگر کسی نمی تواند وارد آن مکان شود و آنان بترسند که به حرام بیفتند، ماندنشان در آنجا حرام است. ۲.
آیه الله صافی: اگر کسی نمی تواند وارد آن مکان شود، ماندن آنان در آنجا حرام است؛ هر چند احتمال فساد ندهند و به گفت و گوهای علمی و ضروری مانند آن پردازند. ۳.
آیه الله مکارم: اگر کسی نمی تواند وارد آن مکان شود، بنابر احتیاط واجب ماندن آنان در آنجا حرام است؛ هر چند احتمال فساد ندهند و به گفت و گوهای علمی و ضروری و مانند آن پردازند. ۴. توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۴۵؛ نوری، توضیح المسائل، م ۲۴۴۱ و خامنه ای، استفتاء، س ۶۲۷.

۳. توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۴۵.
۴. توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۴۵.
- آیات عظام بهجت، سیستانی و وحید: اگر احتمال فساد برود، ماندن آنها در آنجا حرام است؛ هر چند طوری باشد که کس دیگر نتواند وارد شود. ۱.
- آیات عظام فاضل و تبریزی: اگر کسی نمی تواند وارد آن مکان شود؛ در صورتی که احتمال فساد برود، نشان در آنجا حرام است. ۲.
- پرسش ۹۹. تنها بودن زن و مرد نامحرم در برخی مکان های عمومی (مانند کتابخانه ها و وسایل نقلیه) چه حکمی دارد؟
- همه مراجع: اگر احتمال فساد ندهند، ماندنشان در آنجا اشکال ندارد. ۳.
- تبصره. در مکان های یاد شده، نوعاً تردد انجام می گیرد.
۱. توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۴۵؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۵۴؛ دفتر: بهجت.
۲. توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۴۵.
۳. توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۴۵؛ نوری، توضیح المسائل، م ۲۴۴۱؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۵۴ و خامنه ای، استفتاء، س ۶۳۹ و ۶۲۷.

ارتباط شغلی

- پرسش ۱۰۰. آیا ارتباط صمیمی بین دختر و پسر در هنگام همکاری و یا میهمانی، اشکال دارد؟
- همه مراجع (به جز بهجت و صافی): دوستی بین دختر و پسر جایز نیست؛ چون ترس افتادن به گناه در میان است. اما ارتباط شغلی اگر باعث مفسده نشود و موازین شرع در آن رعایت گردد، اشکال ندارد. ۴.
- آیات عظام بهجت و صافی: آری، جایز نیست. ۴۵. با استفاده از منابعی که در عنوان «دوست داشتن جنس مخالف» آمده است.

۵. دفتر: بهجت و صافی.

پرسش ۱۰۱. کار کردن در محیطی که یک مرد و زن وجود دارد و گاهی در بسته و باز می شود، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر به هیچ وجه احتمال فساد ندهند، اشکال ندارد. ۱. تبصره. میان فقیهان اختلاف نظر است که آیا صرف اجتماع زن و مرد نامحرم، در مکان خلوت - به طوری که کس دیگری وارد نشود - حرام است یا آنکه در کنار آن شرط دیگری (احتمال ارتکاب فساد) نیز لازم است؟ بسیاری از آنان قید دوم را لازم شمرده اند؛ ولی همگی در این اتفاق دارند که اگر در آن محیط تردد و رفت و آمد است؛ ولی باز احتمال فساد وجود دارد؛ در این صورت ماندنشان در آنجا جایز نیست. البته به طور معمول اگر در باز و بسته می شود و رفت و آمد انجام می شود، احتمال فساد کم می باشد.

۱. توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۴۵؛ نوری، توضیح المسائل، م ۲۴۴۱؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۵۴ و خامنه ای، استفتاء، س ۶۳۹ و ۶۲۷.

تدریس خصوصی

پرسش ۱۰۲. معاشرت با دختر عمو در حد استادی و تقویت درس، چه حکمی دارد؟ همه مراجع (به جز بهجت و صافی): دختر عمو مانند سایر زنان بر شما نامحرم است. پس اگر ترس افتادن به گناه و مفسده در بین باشد، ارتباط و معاشرت با او جایز نیست؛ (هر چند برای تقویت درسی باشد). ۲.

آیات عظام بهجت و صافی: جایز نیست. ۲۳. با استفاده از منابعی که در عنوان «خلوت زن و مرد» آمده است.

۳. دفتر: بهجت و صافی. پرسش ۱۰۳. آیا برای تدریس خصوصی در منزل، می توان برای دانش آموزان دختر، معلم مرد و برای پسر معلم زن استخدام کرد؛ در حالی که هر

دو در اتاق بسر می برند و کس دیگری در آنجا نیست؟
 آیات عظام امام، خامنه ای و نوری: اگر کسی نمی تواند وارد اتاق شود و آنان بترسند که به حرام بیفتند، ماندنشان در آنجا حرام است.
 آیه الله صافی: اگر کسی نمی تواند وارد اتاق شود، ماندن آنان در آنجا حرام است؛ هر چند احتمال فساد ندهند.
 آیه الله مکارم: اگر کسی نمی تواند وارد اتاق شود، بنابر احتیاط واجب ماندن آنان در آنجا جایز نیست.
 آیات عظام بهجت، سیستانی و وحید: اگر احتمال فساد برود، ماندن آنان در آنجا حرام است؛ هر چند طوری باشد که کسی دیگر بتواند وارد شود.
 آیات عظام فاضل و تبریزی: اگر کسی نمی تواند وارد آن مکان شود؛ در صورتی که احتمال فساد برود، ماندنشان در آنجا حرام است. ۱.
 ۱. با استفاده از منابعی که در عنوان «خلوت زن و مرد» آمده است.

نمایش و بازیگری

پرسش ۱۰۴. آیا اختلاط زن و مرد نامحرم به منظور نمایش تئاتر و بازیگری - که گاهی با مکالمات عاشقانه و مهیج شهوت همراه می باشد - جایز است؟
 همه مراجع: اصل بازیگری در تئاتر و سینما اشکال ندارد؛ ولی باید از کارهای خلاف شرع و مکالمات شهوت انگیز خودداری کرد. ۲ ۲. خامنه ای، استفتاء، س ۵۰۲؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱ س ۸۲۲؛ نوری، استفتاءات، ج ۱، س ۴۵۱ و ج ۲، س ۵۶۹؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۶۱۱؛ سیستانی، سایت، بازیگری، س ۱؛ دفتر، امام، وحید، تبریزی، بهجت و فاضل.
 پرسش ۱۰۵. آیا بازی افراد در نمایش و فیلم ها در نقش زن و شوهر و یا خواهر و برادر و... جایز است؟

همه مراجع (به جز صافی): اگر باعث فساد (از قبیل مکالمات شهوت انگیز، خلوت با اجنبی و ...) نشود، اشکال ندارد. ۱.
 آیه الله صافی: جایز نیست. ۲.
 ۱. مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۱۷۶۴؛ سیستانی، سایت، فیلم، س ۶؛ دفتر: همه.
 ۲. جامع الاحکام، ج ۲، ۱۶۱۶.

دوست داشتن جنس مخالف

پرسش ۱۰۶. اظهار دوستی به جنس مخالف در این حد که بگویند من تو را دوست دارم، چه حکمی دارد؟
 همه مراجع: این کار جایز نیست؛ چون ترس افتادن به گناه در میان است. ۳.
 ۳. سیستانی، sistani.org، (عشق)، س ۱ و ۵ و محبت، س ۱، خامنه ای، استفتاء، س ۷۷۹، ۶۴۰ و ۶۵۱؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۶۶۱؛ دفتر: همه.

دوست داشتن شخصیت های معنوی

پرسش ۱۰۷. عشق ورزیدن به شخصیت های معنوی و دینی جنس مخالف و دوست داشتن آنها از روی محبت الهی چه حکمی دارد؟
 همه مراجع: اگر باعث مفسده نشود، اشکال ندارد. ۴.
 ۴. دفتر: همه.

تماس در تاکسی و بازار

پرسش ۱۰۸. گاهی در بازار، نمایشگاه و وسایل نقلیه زن و مرد به یکدیگر برخورد می کند، در اینجا تکلیف چیست؟
 همه مراجع: اصل تردد در مکان های یاد شده و یا تماس بدن زن و مرد با یکدیگر از

روی لباس حرام نیست؛ ولی اگر ترس افتادن به گناه باشد و یا باعث تحریک شهوت و فساد گردد، جایز نیست. ۱.

تبصره. اگر در تماس بدنی، فشار و اتکا پیدا شود، باید از آن پرهیز شود. ۱. خامنه ای، استفتاء، س ۶۴۵ و ۴۹۱؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۱۶۶۵؛ نوری، استفتاءات، ج ۱. س ۱۰۳۱؛ تبریزی، صراط النجاه، ج ۲، س ۱۱۵۲؛ العروه الوثقی، ج ۲، (النکاح)، م ۲۷، دفتر: وحید، بهجت، فاضل، سیستانی و صافی.

تماس جنسی با نامحرم

پرسش ۱۰۹. آیا تماس های جنسی با نامحرم - غیر از دخول - حکم زنا را دارد؟ همه مراجع: خیر، زنا محسوب نمی شود؛ ولی حرام است. ۲. ۲. العروه الوثقی، ج ۲، (المحرمات بالمصاهره)، م ۳۳.

دست دادن با نامحرم

پرسش ۱۱۰. حکم دقیق مصافحه و دست دادن با زن نامحرم - به ویژه فامیل مثل دختر خاله، دخترعمو و چیست؟ همه مراجع: دست دادن با زن نامحرم حرام است؛ خواه فامیل باشد و یا غیر فامیل و خواه با قصد لذت باشد و یا بدون آن. ۳. ۳. خامنه ای، استفتاء، س ۴۹۳؛ تبریزی، استفتاءات، س ۱۶۰۶؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۶۶۰، مکارم، امام، نوری و فاضل، تعلیقات علی العروه، (النکاح)، م ۴۰؛ بهجت، توضیح المسائل، م ۱۹۳۴؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۲، (النکاح)، م ۱۶؛ دفتر: وحید. پرسش ۱۱۱. هرگاه در منطقه یا محیطی، رسم بر این باشد که هنگام برخورد با یکدیگر مصافحه می کنند (حتی زنان با مردان) و اگر این کار را ترک کنند، اهانت و اسائه ادب نسبت به طرف مقابل محسوب می شود؛ حکم دست دادن زن و مرد با این فرض چیست؟

همه مراجع: دست دادن یا زن نامحرم جایز نیست و شعائر دینی باید حفظ شود و با تفهیم حکم شرعی، حمل بر اسائه ادب از بین می رود. ۱. پرسش ۱۱۲. دست دادن به زن نامحرم به وسیله دستگش و مانند آن، چه حکمی دارد؟

آیات عظام امام و خامنه ای: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد، اشکال ندارد؛ ولی بنابر احتیاط واجب، نباید دست را بر دست فشار دهند. ۲.

آیات عظام بهجت، تبریزی، سیستانی، صافی، مکارم و وحید: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد، اشکال ندارد. ۳.

آیه الله فاضل: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد، اشکال ندارد؛ ولی بهتر است دست را به دست فشار ندهند. ۴.

۱. خامنه ای استفتاء، س ۵۱۵؛ تبریزی، استفتاءات، س ۱۶۰۶؛ نوری، استفتاءات، ج ۲، س ۶۵۵؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۸۱۸؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۶۶۰؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۱۷۱۷؛ بهجت، توضیح المسائل، م ۱۹۳۴؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۲، (النکاح)، م ۱۶؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، (النکاح)، م ۲۰، دفتر: وحید.

۲. امام، تحریر الوسیله، ج ۲، (النکاح)، م ۲۰ و خامنه ای؛ استفتاء، س ۴۷۹.

۳. تبریزی، استفتاءات، س ۱۶۰۶؛ مکارم، تعلیقات علی العروه، (النکاح)، م ۲۰؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، (النکاح)، م ۱۶؛ صافی، هدایه العیاه، ج ۴، (النکاح)، م ۲۰؛ دفتر: وحید و بهجت.

۴. فاضل، تعلیقات علی العروه، ج ۲، (النکاح)، م ۲۰.

آیه الله نوری: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد، اشکال ندارد؛ ولی نباید دست را به دست فشار دهند. ۱.

۱. نوری، تعلیقات علی العروه، (النکاح)، م ۴۰.

دست دادن با پیرزن

پرسش ۱۱۳. آیا دست دادن با زنان که نسل نامحرم - که دست خود را برای مصافحه دراز می کنند - گناه است؟

همه مراجع (به جز بهجت): آری، دست دادن با آنان جایز نیست. ۲.

آیه الله بهجت: بدون قصد لذت، اشکال ندارد. ۳.

۲. تبریزی، صراط النجاه، ج ۲، س ۱۶۹۵ و ۱۱۷۳؛ امام، نوری، فاضل و مکارم، العروه

الوثقی، ج ۲، (النکاح)، م ۳۵؛ دفتر: وحید، صافی، سیستانی و خامنه ای.

۳. بهجت، توضیح المسائل، م ۱۹۴۳.

دست دادن با محارم

پرسش ۱۱۴. آیا می توان با زنان محرم دست داد؟

همه مراجع: آری، اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به حرام باشد، اشکال ندارد. ۴.

۴. العروه الوثقی، ج ۱، (الستر) و ج ۲، (النکاح)، م ۴۰.

دست دادن با غیر مسلمان

پرسش ۱۱۵. دست دادن با زنان غیر مسلمان چه حکمی دارد؟

همه مراجع: دست دادن با زنان غیر مسلمان هم جایز نیست؛ خواه کافر حربی باشد یا

کتابی (مانند یهود و نصارا). ۵. خامنه ای، استفتاء، س ۵۱۵؛ تبریزی، استفتاءات،

س ۱۶۰۶؛ مکارم، استفتاءات، ج ۲، س ۱۰۲۴؛ سیستانی، sistani.org. (دست دادن)،

س ۴؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۶۶۰؛ بهجت. توضیح المسائل، م ۱۹۳۴؛ فاضل،

جامع المسائل، ج ۱، س ۱۷۱۷؛ امام و نوری، تعلیقات علی العروه، (النکاح)، م ۴۰؛ دفتر،

وحید.

دست دادن با دختر

- پرسش ۱۱۶. آیا دست دادن با دختران نابالغ جایز است؟
 همه مراجع (به جز تبریزی، سیستانی و مکارم): اگر خوب و بد را می فهمند، دست دادن با آنان جایز نیست. ۱.
 آیات عظام تبریزی، سیستانی: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد، اشکال ندارد. ۲.
 آیه الله مکارم: اگر خوب و بد را می فهمند، دست دادن با آنان بنا بر احتیاط واجب جایز نیست. ۳.
 ۱. امام، تحریر الوسیله، ج ۲، (نکاح)، م ۲۴؛ صافی، هدایه العباد، ج ۲، (النکاح)، م ۲۴؛ نوری، فاضل، تعلیقات علی العروه، (النکاح)، م ۳۵؛ بهجت، توضیح المسائل، م ۱۹۴۳؛ دفتر: وحید و خامنه ای.
 ۲. سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، (النکاح)، م ۲۳؛ تبریزی، النلقه علی منهاج الصالحین، ج ۲، م ۱۲۳۲.
 ۳. دفتر: مکارم

بوسیدن دختر ممیز

- پرسش ۱۱۷. آیا بوسیدن و بغل کردن دختر بچه جایز است؟
 همه مراجع (به جز سیستانی): اگر به شش سالگی رسیده باشد، بنا بر احتیاط واجب بوسیدن او - هر چند بدون قصد لذت - جایز نیست. ۴.
 آیه الله سیستانی: بدون قصد لذت اشکال ندارد؛ ولی احتیاط مستحب آن است که از بوسیدن او خودداری شود. ۵. ۴. صافی: هدایه العباد، ج ۲، (النکاح)، م ۲۵؛ امام، تحریر الوسیله، ج ۲، (النکاح)، م ۲۵؛ تبریزی، صراط النجاه، ج ۵، س ۱۲۴۷؛ دفتر: فاضل، نوری، مکارم، وحید، بهجت و خامنه ای.
 ۵. سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، (النکاح)، م ۲۳.

بوسیدن محارم

پرسش ۱۱۸. آیا بوسیدن محارم خود جایز است؟
 همه مراجع: اگر بدون قصد لذت و ترس افتادن به گناه باشد، اشکال ندارد. ۱.
 ۱. العروه الوثقی، ج ۱، (الستر) و ج ۲، (النکاح)، م ۴۱.

پرستار نامحرم

پرسش ۱۱۹. پرستار برای گرفتن نبض و فشار خون و ... باید به بدن زن نامحرم نگاه کند و به بدن او دست بزند، تکلیف چیست؟
 همه مراجع (جز تبریزی و سیستانی): با وجود زن پرستار، این کار برای مرد پرستار جایز نیست؛ ولی اگر ضرورت باشد، اشکال ندارد. ۲.
 آیات عظام تبریزی و سیستانی: اگر برای انجام این امور پرستار زن در دسترس نباشد و یا مهارت مرد در این زمینه بیشتر باشد، اشکال ندارد. ۳.
 تبصره ۱. پرستار در نگاه و لمس، تنها باید به همان قسمت از بدن که معاینه به آن ارتباط دارد، اکتفا کند.
 تبصره ۲. اگر معاینه با نگاه یا لمس محقق می شود، باید به همان اکتفا کند.
 تزریقات

پرسش ۱۲۰. آمپول زدن زن به وسیله نامحرم چگونه است؟
 همه مراجع (به جز تبریزی و سیستانی): اگر آمپول زدن توسط هم جنس ۲. بهجت، احکام و استفتاءات، ص ۲۹، س ۳ و ۴؛ مکارم، نوری، فاضل و امام، تعلیقات علی العروه (النکاح)، م ۳۵، صافی، هدایه العباد، ج ۲، (النکاح)، م ۲۲؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۲۵۰؛ توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۴۱ و خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۳۱۵.
 ۳. تبریزی، صراط النجاه، ج ۵، س ۱۰۲۳ و ۱۰۲۴ و استفتاءات، س ۱۵۴۵، سیستانی،

sistani.org (پزشکی)، س ۱ و منهاج الصالحین، ج ۲، (النکاح)، م ۲۰ و ۲۱. در دسترس نباشد و ضرورت اقتضا کند، اشکال ندارد. ۱. آیات عظام تبریزی و سیستانی: اگر آمپول زدن هم جنس در دسترس نباشد، یا غیر هم جنس مهارتش در تزریق بیشتر باشد، اشکال ندارد. ۲. ۱. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۳۰۳؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۸۰۳ و ۱۵۶۷؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۲۰۹۱ و ۲۰۸۷؛ بهجت، احکام و استفتاءات پزشکی، ص ۳۰، س ۴ و ۸؛ امام، استفتاءات، ج ۳، (نظر)، س ۴۲؛ نوری، استفتاءات، ج ۱، س ۹۳۳ و ۹۶۶؛ صافی، هدایه العباد، ج ۲، (النکاح)، م ۲۲ و دفتر: وحید. ۲. تبریزی، صراط النجاه، ج ۵، س ۱۰۲۳ و ۱۰۲۴ و استفتاءات، س ۱۵۴۵؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، (النکاح)، م ۲۱ و sistani.org (پزشکی)، س ۵۱.

دندان پزشک نامحرم

پرسش ۱۲۱. رجوع بیمار به دندان پزشک نامحرم، چه حکمی دارد؟ همه مراجع (به جز تبریزی و سیستانی): در صورتی که دندان پزشک همجنس در دسترس نباشد و مراجعه ضرورت داشته باشد، اشکال ندارد. ۳. آیات عظام تبریزی و سیستانی: اگر دندان پزشک همجنس در دسترس نباشد، یا دندان پزشک نامحرم مهارتش بیشتر باشد، اشکال ندارد. ۴. ۳. بهجت، احکام و استفتاءات پزشکی، ص ۳۰، س ۴ و ۸، ص ۳۳، س ۱۸؛ نوری، استفتاءات، ج ۱، س ۴۲ و ۴۳؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۲۰۹۱ و ۲۰۸۷؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۸۰۳ و ۱۵۶۷؛ صافی، هدایه العباد، ج ۲، (النکاح)، م ۲۲؛ دفتر: وحید. ۴. سیستانی، sistani.irg، (پزشکی)، س ۱ و منهاج الصالحین، ج ۲، (النکاح)، م ۲۱، تبریزی، صراط النجاه، ج ۵، س ۱۰۲۳ و ۱۰۲۴ و استفتاءات، س ۱۵۴۵.

متخصص نامحرم

پرسش ۱۲۲. در صورتی که پزشک زن هم وجود دارد؛ ولی احتمال می رود که متخصص مرد بیماری را بهتر تشخیص دهد، تکلیف چیست؟
 همه مراجع (به جز سیستانی و تبریزی): تخصص بیشتر باعث نمی شود که زن به پزشک مرد مراجعه کند، مگر آنکه ضرورت و احتمال خطر در میان باشد. ۱.
 آیات عظام تبریزی و سیستانی: اگر تخصص پزشک مرد در آن بیماری بیشتر باشد، مراجعه به او اشکال ندارد. ۲.

۱. صافی، هدایه العباد، ج ۲، (النکاح)، م ۲۲، نوری، استفتاءات، ج ۱، س ۹۳۳، امام، استفتاءات، ج ۳، (نظر)، س ۴۲ و ۴۳ و ۸۴؛ بهجت، احکام و استفتاءات پزشکی، ص ۳۰، س ۵ و ۶؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۲۰۸۹؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۳۰۳؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۱۵۷۲، دفتر: وحید.
۲. سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۲، (النکاح)، م ۲۱ و sistani.ir، (پزشکی)، س ۱، تبریزی، استفتاءات، س ۱۵۴۵ و صراط النجاه، ج ۵، س ۱۰۲۴ و ۱۰۲۳.

نجات نامحرم

پرسش ۱۲۳. تماس با بدن نامحرم، برای نجات او چه حکمی دارد؟
 همه مراجع: به مقدار ضرورت اشکال ندارد. ۳.
 ۳. العروه الوثقی، ج ۲، (النکاح)، م ۳۵ و ۴۸.

مربی نامحرم

پرسش ۱۲۴. در هنگام آموزش دست مربی به دست و بدن من می خورد، این چه حکمی دارد؟
 همه مراجع: اگر به طور اتفاقی باشد، اشکال ندارد؛ ولی اگر از روی عمد باشد و یا می

دانید هنگام آموزش دست مربی با بدن شما تماس می یابد، باید دست کش به دست

کنید. ۴

۴. دفتر: همه.

فصل پنجم: پوشش و حجاب

اهمیت حجاب

پرسش ۱۲۵. درباره حجاب و دلیل و جواب آن توضیح دهید؟

((ولایبیدن زینتهن الا ما شهر منها و لیضربن بخمرهن علی جیوبهن))؛

« و زینت خود را جز آن مقدار که نمایان است، آشکار نکنند و {اطراف} روسری

های خود را بر سینه خود افکنند {تا گردن و سینه با آن پوشانده شود}».

«حجاب»، در لغت به معنای پرده، حاجب و پنهان کردن است و در اصطلاح «پنهان

کردن زن خود را از دید مرد بیگانه است». آنچه دین اسلام بر زنان لازم دانسته، همان

پوشش است که در متون دینی و در کلام فقیهان، از آن به ستر، پوشش، ساتر و

پوشاننده تعبیر شده است.

حجاب و پوشش پیش از اسلام، در میان برخی از ملت ها- از جمله ایران باستان و قوم

یهود و شاید در هند- مطرح و از آنچه که در قانون اسلام آمده، سخت تر بوده است. ۲.

این دستور در دین اسلام، حدود

۱. نور(۲۴)، آیه ۳۱.

۲. مطهری، مرتضی، مساله حجاب، ص ۲۱.

سال های چهارم و پنجم تشریح گردیده است. ۱.

حجاب، یکی از احکام ضروری اسلام به شمار می آید و شیعه و سنی بر آن، اتفاق نظر

دارند. خداوند متعال در این باره سه آیه ۲ در شهر مدینه، نازل کرده و در دو مورد

- آن ۳، به مساله پوشش بانوان اشاره کرده است. ۴.
- علاوه بر این، احادیث بسیاری درباره اهمیت و چگونگی حجاب نقل شده است. حضرت علی (ع) می فرماید: «پوشیدگی زن به حالش، بهتر است و زیبایی اش را پایدارتر می سازد». ۵.
۱. باید توجه داشت که هر چند سال نزول آیات حجاب و پوشش، در کتب تفسیر و تاریخ ثبت نشده است؛ ولی با توجه به اینکه از یک سو این آیات در سوره های احزاب و نور آمده و سوره احزاب از نظر ترتیب نزول پیش از سوره نور و بعد از سوره آل عمران قرار دارد و از سوی دیگر طبق نقل تفسیر نمونه سوره آل عمران در بین سالهای دوم و سوم نازل گردیده است، می توان به خوبی حدس زد که سوره احزاب در سال های چهارم و پنجم نازل گردیده است. بنابر این آیه حجاب در این سال ها تشریح گردیده است. (محتوای این سوره نیز موید این مساله می باشد).
۲. نور (۲۴)، آیه ۳۱ و احزاب (۳۳)، آیه ۵۹ و ۳۳.
۳. نور (۲۴)، آیه ۳۱ و احزاب (۳۳)، آیه ۵۹.
۴. دو آیه در پاورقی ذکر شود.
۵. «صیانه المراه انعم لحالها و ادوم لحمالها»: مستدرک الوسائل، ج ۱۴، باب ۷۰.

فلسفه حجاب

- پرسش ۱۲۶. در مورد فلسفه حجاب، حدود، کیفیت و رنگ پوشش بانوان توضیح دهید.
- تردیدی نیست که حجاب و پوشش زن یکی از احکام ضروری اسلام به شمار می رود. قرآن مجید درباره این امر مهم می فرماید: «یا ایها النبی قل لازواجکم و بناتکم و نساء المؤمنین یدنین علیهن من جلابیهن ذلک ادنی ان یعرفن فلا یؤذین و کان الله غفوراً رحیماً»؛ «ای پیامبر! به همسران و دخترانت و زنان مومنان بگو:

جلباب‌ها (روسری‌های بلند) خود را بر خویش فرو افکنند. این کار برای اینکه از کنیزان و آلودگان { شناخته شوند و مورد آزار قرار نگیرند، بهتر است و خداوند همواره غفور و رحیم است. »

پوشش سابقه‌ای به اندازه حیات بشریت دارد و غیر از پیروان یکی از مکاتب که بر لزوم برهنه زیستی پای می‌فشارد همه جامعه بشریت به نوعی رعایت می‌کنند. ۲

درباره اهمیت و فلسفه «حجاب»، اشاره به چند نکته بسیار حائز اهمیت است:

۱. کاهش خطا و خطر؛ مصونیت زن در برابر طمع ورزی هوس بازان از ثمرات آشکار رعایت حجاب است.

۲. حفظ احترام؛ اگر چه رعایت حجاب، از یک سو به مردان کمک می‌کند که به طور ناخواسته، و خارج از چارچوب‌ها، عواطف و احساسات خود را هزینه نکنند. اما بیش از آن به خانم‌ها کمک می‌کند که به طور ناخواسته و خارج از چارچوب‌ها، وسیله لذت‌انگای قرار نگیرد و شخصیت و احترام آنان خدشه دار نگردد.

۳. نشاط و رغبت: احکام الهی بیش از آنکه به محدودیت لذت‌ها بیانجامد به ماندگاری لذت‌ها و پایداری نشاط و خوشی‌ها می‌انجامد از این رو اگر چه حجاب از یک سو برای خانم‌ها محدودیت است و موجب خستگی و زحمت می‌باشد اما از سوی دیگر اوج احساسات را سالم نگه می‌دارد و عاطفه‌ها و محبت‌ها را در کانون گرم خانواده متمرکز می‌سازد و زن و مرد را

۱. احزاب (۳۳)، آیه ۵۹.

۲. ر.ک: مصطفوی، انسانیت از دیدگاه اسلامی، ص ۱۲۹.

از بی تفاوتی نسبت به همدیگر در نظام خانواده نجات می‌دهد و این بحرانی است که هم‌اکنون دامنگیر جوامع غربی شده است، به طوری که در هنگامه برپایی کانون خانواده که براساس عشق و محبت باید تحکیم شود و مهم‌ترین ابزار آن میل جنسی نسبت به یکدیگر است این میل رو به افول گذاشته و بنیان خانواده‌ها را متزلزل ساخته

است، بلکه عشق و عاطفه آن دو، در سال های قبل از ازدواج و بعد از ازدواج در میان افراد متعدد پخش شده است و تمرکز خود را از دست داده است. از این رو «حجاب و پوشش زن»، دارای مشخصه ها و ویژگی هایی است که بعضی از آنها اشاره می شود:

یک. حدود و میزان پوشش: هر اندازه بدن زن پوشیده تر باشد، نقش نیرومند تری در دور سازی دیدگان نظاره گرایفا می کند. اگر نگاه های آلوده را «تیرهای زهر آلود شیطان» همچنانکه در روایات آمده است ۱ بدانیم پوشش زن همانند قوسی است که تیرها را کمانه می کند و از اصابت آنها به هدف باز می دارد. هر اندازه حجاب کمتر رعایت شود، تیرهای شیطانی بیشتر متوجه او می گردد و از آن آسیب می بیند با توجه به این امر، چادر حجاب برتر است؛ زیرا با وجود شرایط دیگر، بیشترین پوشش و مطمئن تین مصونیت را به همراه دارد.

دو، کیفیت پوشش: پوشندگی لباس و کیفیت دوخت، پخش مهمی از حجاب را تشکیل می دهد. لباس های نازک و تنگ و بدن نما، اماج پیکان مسموم شیطان و موجب خیره شدن چشم های هرزه و آلوده است!! در مقابل لباس های مناسب و کاملاً پوشیده، مانع این نگاه های هوس آلود است.

۱. قال النبی (ص): «النظر سهم مسموم بین سهام ابلیس فمن ترکها خوفاً من الله اعطا الله ایماناً یجد علاوته فی قلبه»: بحار النوار، ج ۱۰۱، ص ۳۸.

سه رنگ ها: برخی از رنگ ها دیدگان را خیره می سازد و باعث جلب توجه می شود. و علمای دین هر چند نسبت به اصل رنگ لباس ها، تاکید چندانی ندارند؛ ولی بر این مساله پای می فشارند که لباس نباید موجب جلب توجه شد و عواقب سوئی داشته باشد. از این رو در طول تاریخ، زنان مسلمان به میل خود، لباس مشکی را برای حجاب برگزیدند و بدین وسیله احساس امنیت و مصونیت بیشتری می کردند. این سنت حسنه، مورد نظر و پذیرش پیامبر (ص) و امامان (ع) نیز قرار گرفت. گفتنی است که عبا و چادر

مشکی جزء لباس های مکروه به شمار نمی رود و از آن مستثنا شده است. چهار شیوه گفت و گو و حرکت: حفظ وقار و متانت، همان نقشی را دارد که پوشش زن ایفا می کند و عدم رعایت آن، عواقب شومی در پی دارد. قرآن مجید یکی از صفات خوب زنان مومن را- که در رفتار دختران شعیب جلوه گر است- حیا و وقار می داند. ۱.

باید دانست که پیدایش فحشا و فرزندان نامشروع، افزایش طلاق و از هم گسیختگی زندگی زناشویی و نا آرامی درونی و هیجان جنسی مستمر برخاسته از برهنگی و عشوہ گری زنان، هم آثار شوم بی حجابی و بی بند و باری است و این حجاب است که می تواند به خوبی مصونیت بخش باشد.

برخی به نادرستی ادعا می کنند: حجاب به معنای مقابله با برهنگی را قبول داریم؛ ولی در هیچ جای قرآن از پوشش مو سخن به میان نیامده است!! در پاسخ گفتنی است که زنان حتی قبل از نزول آیه حجاب موهای خود را می پوشاندند و مشکل تنها آشکار بودن گردن، گوش، زیر گلو و گردن آنان بود.

همان طور که مفسران بزرگ (مانند شیخ طوسی و طبرسی) فرموده اند، در ۱. قصص (۲۸)، آیه ۲۵.

گذشته دو نوع روسری برای زنان معمول بود: روسری کوچک که آنها را «خمار» یا «مقنعه» می نامیدند و معمولاً در خانه از آن استفاده می کردند و روسری های بزرگ که مخصوص بیرون خانه به شمار می آمد. زنان با این روسری بزرگ- که جلباب خوانده می شد و از «مقنعه» بزرگ تر و از «ردا» کوچک تر است و به چادر آموزین شباهت داشت- مو و تمام بدن خود را می پوشاندند. ۱.

نزدیک ساختن جلباب «یدنین علیهن من جلابین» کنابه از پوشیدن سر و روی خود با آن است؛ ۲ یعنی، چنان نباشد که چادر یا رو پوش های بزرگ (مانتو) تنها جنبه تشریفاتی و رسمی داشته باشد و همه پیکرشان را نپوشاند و از مصادیق «کاسیات

عاریات» ۳ شمرده شوند! قرآن فرمان می دهد: بانوان با مراقبت، جامه را بر خود گیرند و آن را رها نکنند، تا نشان دهند اهل عفاف و وقار به شمار می آیند. از پایان آیه بر می آید که پوشش مطلوب آن است که خود به خود دورباش ایجاد می کند و هوس بازان را ناامید می سازد.

بنابر این، وظیفه پوشش اسلامی بانوان به معنای حبس و زندانی کردن و قرار دادن آنان پشت پرده و در نتیجه عدم مشارکت این گروه، در فعالیت های اجتماعی نیست. این وظیفه بدان معنا است که زن در معاشرت با مردان، بدنش را بپوشاند و به جلوه گری و خودنمایی نپردازد و مشارکتش در فعالیت ها، بر اصول انسانی و اسلامی استوار باشد.

۱. درباره جلباب گفته اند: آن روسری خاصی که بانوان هنگامی که برای کاری به خارج از منزل می روند، سر و روی خود را با آن می پوشد؛ «الجلباب خمار المراه الذی یغطی راسها و وجهها اذا خرجت لحاجه»؛ التبین فی تفسیر القرآن، ج ۸، ص ۳۶۱؛ مجمع البیان، ج ۸-۷، ص ۵۷۸.

۲. مجمع البیان؛ ص ۵۸۰؛ المیزان، ج ۱۶، ص ۳۶۱.

۳. زنانی که ظاهراً پوشیده هستند، ولی در واقع برهنه اند، از رسول خدا (ص) روایت شده است:

«صنفان من اهل النار لم ارهما قوم معهم سیاط کادناب البقر یضربون بها الناس ونساء کاسیات عاریات.

میلات مائلات، روسهن کاسنمه البخت المائله...»؛ میزان الحکمه، ج ۲، ص ۲۵۹.

پوشش زن

پرسش ۱۲۷. پوشش بدن برای زنان باید چگونه باشد؟

همه مراجع (به جز صافی): زن باید تمام بدن و موی خود را {به جز گردی صورت و

دست ها تا مچ} در برابر مرد نامحرم بپوشاند. ۱

آیه الله صافی: زن باید تمام بدن و موی خود را در برابر نامحرم بپوشاند و بنابر احتیاط واجب، باید دست و صورت را نیز بپوشاند. ۲

۱. فاضل، امام، سیستانی، نوری و مکارم، تعلیقات علی العروه، (الستر)؛ خامنه ای، استفتاء، س ۵۶۸؛ تبریزی، استفتاءات، س ۱۶۱۱ و توضیح المسائل، مراجع، م ۲۴۳۵؛ دفتر: بهجت و وحید.

۲. صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۶۹۶.

پوشش صورت

پرسش ۱۲۸. آیا زیر چانه نیز باید از نامحرم پوشانده شود؟

همه مراجع (به جز سیستانی): آری، زیر چانه جزء گردی چهره نیست و باید در برابر نامحرم پوشانده شود. ۳

آیه الله سیستانی: آن قسمت از چانه و زیر چانه که در هنگام پوشیدن مقنعه به طور معمول پوشانده نمی شود، حکم گردی صورت را دارد. ۴

۳. نوری، استفتاءات، ج ۲، س ۶۷۸؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۴۳۹؛ توضیح المسائل مراجع، م ۷۸۹؛ وحید، توضیح المسائل، م ۷۹۵، تبریزی، صراط النجاه، ج ۵، س ۱۲۷۵.

۴. دفتر: سیستانی.

حجاب و نابالغ

پرسش ۱۲۹. آیا بر زن لازم است در مقابل بچه نابالغ خود را بپوشاند؟

همه مراجع (به جز بهجت، تبریزی و مکارم): اگر خوب و بد را می فهمد و احتمال می دهد که نگاهش به بدن زن موجب تحیک شهوتش شود، بنابر احتیاط واجب باید بدن و موی خود را از او بپوشاند. ۱

آیه الله بهجت: اگر خوب و بد را می فهمد، بنابر احتیاط واجب باید بدن و موی خود را از او بپوشاند. ۲

آیات عظام تبریزی و مکارم: خیر، لازم نیست؛ ولی بهتر است، بدن و موی خود را از پسری هم که خوب و بد را می فهمد، بپوشاند. ۳

۱. توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۵، وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۲؛ نوری، توضیح المسائل، م ۲۴۳۱ و خامنه ای، سایت، نگاه.
۲. بهجت، توضیح المسائل، م ۱۹۳۷
۳. توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۵.

وجوب حجاب دختران

پرسش ۱۳۰. از چه زمانی بر دختر رعایت حجاب واجب می شود؟
همه مراجع: زمانی که یکی از نشانه های بلوغ در دختر آشکار شود، رعایت حجاب بر او واجب می گردد. ۴

تبصره: نشانه بلوغ در دختر سه چیز است: ۱. رویدن موی درشت و خشن زیر شکم (بالای آلت تناسلی)، ۲. بیرون آمدن منی، ۳. تمام شدن نه سال قمری. البته به نظر آیه الله سیستانی، نشانه بلوغ در دختر تنها تمام شدن نه سال قمری است.

۴. تبریزی، صراط النجاه، ج ۶، س ۱۶۱۰؛ نوری، توضیح المسائل، م ۲۲۴۶؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۲۶۰؛ توضیح المسائل مراجع، م ۲۲۵۲ و دفتر: خامنه ای.

اجبار در پوشش

پرسش ۱۳۱. پدرم اصرار دارد که من بیش از حد معمول حجابم را رعایت کنم، چه کنم؟

آیات عظام امام، بهجت، تبریزی، فاضل، مکارم، نوری و وحید، حجاب کامل زن در

برابر مرد نامحرم، پوشاندن تمام بدن - جز گردی صورت و کف دست ها - است. اگر شما کمتر از این مقدار بدن خود را می پوشانید، اطاعت از پدرتان در این مورد واجب است، ولی اگر بیش از این از شما حجاب می خواهند اطاعت از او واجب نیست؛ مگر آنکه نافرمانی شما باعث آزار و اذیت او شود. پس سعی کنید به گونه ای رفتار کنید که پدرتان از شما آزرده خاطر نشود. ۱.

آیه الله سیستانی: حجاب کامل زن در برابر مرد نامحرم، پوشاندن تمام بدن - جز گردن صورت و کف دست ها - است. اگر شما خود را کمتر از این مقدار می پوشانید، اطاعت پدرتان در این مورد واجب است. اما اگر بیش از این از شما حجاب می خواهد، اطاعت او واجب نیست؛ مگر آنکه امر پدر ناشی از دو عامل باشد:

۱. شفقت و دل سوزی نسبت به شما باشد. ۲. نافرمانی شما باعث آزار و اذیت او شود.

بگویید به گونه ای رفتار کنید که پدرتان از شما آزرده خاطر نشود. ۲.

آیه الله صافی: حجاب کامل زن در برابر مرد نامحرم، پوشاندن تمام بدن است. نسبت به گردی صورت و دست ها احتیاط واجب در پوشاندن آن است؛ بنابراین اطاعت پدرتان در این مورد واجب است. ۳.

تبصره: اطاعت پدر و مادر در انجام دادن واجبات و ترک محرمات، در حقیقت اطاعت خداوند محسوب می شود و رعایت آن واجب است.

۱. امام، توضیح المسائل مراجع، م ۱۴۰۶ و استفتاءات، ج ۳، (متفرقه)، س ۷۸ و ۸۱؛ وحید، توضیح المسائل، م ۱۴۱۴؛ تبریزی، توضیح المسائل مراجع، م ۱۴۰۶ و استفتاءات، س ۲۲۴۰؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۱۶۰۴ و ۱۷۰۹ و ۱۷۱۱؛ فاضل، توضیح المسائل مراجع، م ۱۴۰۶؛ نوری، توضیح المسائل، م ۱۴۰۳ و استفتاءات، ج ۱، س ۱۰۵۴؛ دفتر: بهجت و خامنه ای.

۲. سیستانی، توضیح المسائل مراجع، م ۱۲۰۶.

۳. صافی، توضیح المسائل مراجع، م ۱۴۰۶.

پوشش روی پا

پرسش ۱۳۲. آیا پوشاندن پشت و روی پا در مقابل نامحرم واجب است؟
 همه مراجع (به جز تبریزی و مکارم): آری، باید آن را از نامحرم بپوشاند. ۱.
 آیه الله مکارم: خیر، واجب نیست؛ ولی بهتر آن است که بپوشاند. ۲.
 آیه الله تبریزی: پوشاندن زیر چانه واجب است؛ ولی پوشاندن روی پا تا میچ بنا بر احتیاط
 واجب است. ۳.

تبصره. لازم نیست پشت و روی پا به وسیله جوراب پوشانده شود؛ بلکه اگر به وسیله
 چادر و مانند آن نیز پوشانده شود، کافی است.

۱. سیستانی، sisani.org، (حجاب)، س ۳؛ تبریزی، صراط النجاه، ج ۱، س ۸۷۸؛
 فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۱۷۰۶؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۶۹۶؛ خامنه ای،
 اجوبه الاستفتاءات، س ۴۳۸؛ دفتر: نوری، وحید، بهجت و امام.
 ۲. دفتر: مکارم.
 ۳. تبریزی، صراط النجاه، ج ۵، س ۱۲۷۵ و استفتاءات، س ۱۶۱۴.

پوشش زیبا رویان

پرسش ۱۳۳. زنی که می داند به جهت چهره زیبایش، مردان نامحرم به او نگاه می
 کنند، چه وظیفه ای دارد؟ آیا پوشاندن آن واجب است؟
 آیات عظام امام، خامنه ای، سیستانی، فاضل، مکارم و نوری: اگر باعث مفسده نشود،
 پوشاندن چهره بر آنان واجب نیست؛ ولی مردان وظیفه دارند به او نگاه نکنند. ۴.
 آیات عظام بهجت، تبریزی و وحید: اگر باعث جلب توجه مرد نامحرم شود، ۴. خامنه
 ای، استفتاء، س ۶۱۹، مکارم، استفتاءات، ج ۲، س ۱۰۱۹؛ امام، تعلیقات علی العروه،
 (النکاح)، م ۵۱ و استفتاءات، ج ۳، (احکام حجاب)، س ۳۰ و ۲۹، فاضل و نوری،

- تعلیقات علی العروه، (النکاح)، م ۵۱؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، (النکاح)، م ۱۸.
بنابر احتیاط واجب باید چهره خود را بپوشاند. ۱
آیه الله صافی: باید چهره خود را در برابر نامحرم بپوشاند. ۲
۱. تبریزی، صراط النجاه، ج ۵، س ۱۲۶۲؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۴؛ دفتر: بهجت.
 ۲. دفتر: صافی.

پوشش مشکى

- پرسش ۱۳۴. چرا پوشش بانوان مشکى است؛ با اینکه پوشیدن لباس مشکى در اسلام مکروه است؟
- آیات عظام امام، بهجت، تبریزی، صافی، فاضل، نوری و وحید: پوشیدن لباس سیاه، هر چند مکروه است؛ ولی عبا از آن استثنا شده و چادر مشکى نیز داخل عنوان عبا است و مکروه نیست. ۳
- آیات عظام سیستانی و مکارم: به طور کلی پوشیدن لباس سیاه مکروه نیست؛ افزون بر آنکه چادر مشکى داخل عنوان عبا است و عبا استثنا شده است. ۴
۳. امام، فاضل و صافی، توضیح المسائل مراجع، م ۸۶۵؛ نوری، توضیح المسائل، م ۸۶۶؛ وحید، توضیح المسائل، م ۸۷۲؛ تبریزی، استفتاءات، س ۱۶۱۷؛ دفتر: بهجت.
 ۴. مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۱۱۹ و ج ۲، س ۱۵۲؛ سیستانی، sistni.org (لباس)، س ۲ و دفتر.

برترى چادر

- پرسش ۱۳۵. چادر بهتر است یا مانتو؟
- همه مراجع: برای زن کافی است که حجاب کامل {شرعی} را با هر لباس مناسبی، در برابر مرد نامحرم رعایت کند، ولی بی شک چادر به عنوان حجاب برتر لُبّه ویژه در

امکن مذهبی { از ارزش والایی برخوردار است. ۵. ۵. خامنه ای، استفتاء، س ۵۸۰،
فاضلف جامع المسائل، ج ۱، س ۱۷۰۱؛ مکارم، استفتاءات، ج ۲، س ۱۰۲۲؛ نوری،
استفتاءات، ج ۱، س ۴۸۵؛ سیستانی، sistni.org، (حجاب)، س ۷؛ صافی، جامع
الاحکام، ج ۲، س ۱۶۶۹؛ امام، استفتاءات، ج ۳، (احکام حجاب)، س ۷؛ دفتر: وحید،
بهجت و تبریزی.

پوشش نزد فامیل

پرسش ۱۳۶. آیا عدم پوشش دختر دایی، دختر عمه، دختر خاله و دختر عمو - که
تاثیری در من ندارد - گناه است؟
همه مراجع: آری، گناه است و باید خود را بپوشاند و با سایر نامحرمان تفاوتی ندارند و
نگاه شما بر مو و بدن آنان جایز نیست. ۱
۱. العروه الوثقی، ج ۱، (الستر) و ج ۲، (النکاح)، م ۳۱.

پوشش نزد محارم

پرسش ۱۳۷. آیا دختران می توانند با لباس آستین حلقه ای، در برابر پدر و یا برادرشان
ظاهر شوند؟
همه مراجع: اگر باعث مفسده نشود، اشکال ندارد. ۲.
تبصره: پدر یا برادر در حکم خصوصیتی ندارند؛ بلکه به طور کلی زن می تواند در
برابر تمامی محارم خود، یا لباس آستین حلقه ای ظاهر شود؛ مشروط بر آنکه مفسده ای
در بین نباشد.
۲. العروه الوثقی: ج ۱، (الستر).

حجاب توریست ها

پرسش ۱۳۸. آیا لازم است حجاب را برای توریست ها الزامی کنیم؟
 همه مراجع: افراد توریست از جهت حکم فقهی حجاب، تابع دین خود هستند؛ لکن همان گونه که ملزم به رعایت دیگر قوانین کشور هستند، نباید اجازه داده شود خلاف ارزش های دینی و فرهنگی کشور اقدام کنند و باعث اشاعه فساد و ابتذال اخلاقی شوند.
 ۱. دفتر: همه.

حجاب در کشور غیر مسلمان

پرسش ۱۳۹. آیا حفظ حجاب در سفر به کشورهای غیر مسلمان واجب است؟
 همه مراجع: آری، حفظ حجاب کامل {شرعی} بر زن در برابر مرد نامحرم، واجب است؛ خواه مسلمان باشد یا کافر و یا در کشور اسلامی باشد یا غیر اسلامی.
 ۲. العروه الوثقی، ج ۱، (الستر).

غفلت از حجاب

پرسش ۱۴۰. اگر موی زنی به طور غیر عمد بیرون باشد و یا به طور سهوی چادر کنار برود، آیا گناه کرده است؟
 همه مراجع: اگر بدون توجه و به طور غیر عمد باشد، گناه نکرده است، و از زمانی که متوجه شد، باید تمام آن را در برابر نامحرم بپوشاند.
 ۳. توضیح المسائل مراجع؛ م ۲۴۳۵؛ نوی، توضیح المسائل، م ۲۴۳۱؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۴ و خامنه ای، استفتاء، س ۶۲۲.

محل دید نامحرم

پرسش ۱۴۱. رفتن بدون حجاب به حیاط منزلی که ساختمان های بلند بر آن مشرف است، چه حکمی دارد؟
 آیات عظام امام، بهجت، صافی، فاضل، مکارم، نوری و وحید: اگر احتمال بدهد که مرد نامحرم او را می بیند، بنابر احتیاط واجب باید حجاب خود را در این گونه محل ها حفظ نماید. ۴

۴. نوری، امام، فاضل و مکارم، تعلیقات علی العروه، (احکام التخلی)، م ۱۰؛ دفتر: بهجت، وحید، صافی و خامنه ای.

آیه الله سیستانی: اگر احتمال بدهد نامحرم او را می بیند، بهتر است خود را بپوشاند. ۱ تبصره. اگر بداند که مرد نامحرم او را می بیند، به فتوای همه باید حجاب خود را در این گونه محل ها حفظ کند.

۱. سیستانی، تعلیقات علی العروه، (احکام التخلی)، م ۱۰.

لباس روشن و نازک

پرسش ۱۴۲. آیا پوشیدن چادر و لباس هایی با رنگ روشن در میهمانی ها و در برابر نامحرم - نه به قصد جذب نگاه مرد نامحرم - حرام است؟
 همه مراجع: اگر باعث جلب توجه نامحرم و مفسده نشود، اشکال ندارد. ۲.
 تبصره. اگر لباس به گونه ای بدن نما باشد و یا زینت محسوب شود، پوشاندن آن واجب است.

۲. نوری، استفتاءات، ج ۱، س ۴۸۵، امام، استفتاءات، ج ۳، (احکام حجاب)، س ۲۷؛ مکارم، استفتاءات، ج ۲، س ۱۵۲؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۲، س ۱۳۲۹؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۷۲۹ و ۱۷۳۰؛ خامنه ای اجوبه الاستفتاءات، س ۱۳۶۳ و ۱۳۶۶؛ تبریزی، استفتاءات، س ۱۵۹۰؛ سیستانی، sistni.org، (حجاب)، س ۵؛ دفتر: وحید و بهجت.

جوراب نازک

پرسش ۱۴۳. پوشیدن جوراب نازک چه حکمی دارد؟
 همه مراجع: اگر ظاهر پا در آن پیدا باشد، پوشاندن آن جایز نیست. ۳.
 تبصره: به فتوای آیه الله مکارم پوشاندن روی پا واجب نیست.
 ۳. امام، استفتاءات، ج ۱، (لباس نمازگزار)، س ۳۴؛ تبریزی، صراط النجاه، ج ۵،
 س ۱۲۴۸؛ مکارم، استفتاءات، ج ۲، س ۱۵۴؛ سیستانی، sistani.org، (حجاب)، س ۲؛
 فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۱۷۱۲؛ همه مراجع، العروه الوثقی، ج ۱، (الستر)، الثانی و
 ۱۶؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۶۹۲؛ نوری، استفتاءات، ج ۲، س ۶۸۲.

لباس های تنگ

پرسش ۱۴۴. پوشیدن مانتو هایی که برجستگی های بدن (مانند سینه و پشت) را نمایان
 می کند، چگونه است؟
 همه مراجع: اگر باعث تهییج شهوت باشد، جایز نیست. ۱.
 پرسش ۱۴۵. پوشیدن لباس های تنگ و تحریک کننده - که برجستگی های بدن زن
 در آن پیدا است - چه حکمی دارد؟
 همه مراجع: پوشیدن این نوع لباس ها {در فرض مذکور} جایز نیست و باید آنان را با
 چادر یا مانتوی مناسب و گشاد بپوشاند. ۲. ۱. امام، استفتاءات، ج ۳، (احکام حجاب)،
 س ۲۷؛ سیستانی، sistani.org، (حجاب)، س ۵؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۱۷۰۸؛
 مکارم، استفتاءات، ج ۲، س ۱۵۳ و ۱۰۲۳؛ نوری، استفتاءات، ج ۲، س ۶۷۹؛ تبریزی،
 صراط النجاه، ج ۱، س ۹۰۷؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۶۹۴ و ۱۷۲۹؛ خامنه ای،
 استفتاء، س ۶۱۸ و دفتر: وحید و بهجت.
 ۲. مکارم، استفتاءات، ج ۲، س ۱۵۳ و ۱۵۶؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۷۲۹؛

سیستانی، sistani.org، (حجاب)، س ۵؛ امام، استفتاءات، ج ۳، (احکام حجاب)، س ۲۷؛ نوری، استفتاءات، ج ۱، س ۴۸۵؛ فاضل، جامع الامسائل، ج ۱، س ۱۷۰۸؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۳۶۴ و ۱۳۶۷؛ تبریزی، استفتاءات، س ۱۵۹۰؛ دفتر؛ وحید و بهجت.

پوشش حجم مو

پرسش ۱۴۶. مشخص شدن حجم موی زن از زیر چادر چه حکمی دارد؟ همه مراجع: اگر باعث تهییج دیگران نشود، اشکال ندارد. ۳۳. العروه الوثقی، ج ۱، (الستر)، الثانی.

کفش صدادار

پرسش ۱۴۸. آیا پوشیدن کفش های صدادار برای بانوان اشکال دارد؟ همه مراجع: اگر باعث جلب توجه مرد نامحرم و مفسده شود، پوشیدن آن اشکال دارد. ۱. امام، استفتاءات، ج ۳، (نظر)، س ۶۶؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۳۶۲؛ مکارم، استفتاءات، ج ۲، س ۱۰۲۳ و دفتر: همه.

کلاه گیس

پرسش ۱۴۸. آیا استفاده از کلاه گیس به جای روسری کفایت می کند؟ آیات عظام امام، خامنه ای و فاضل: بنابر احتیاط واجب، باید کلاه گیس را از نامحرم پوشاند. ۲. آیات عظام تبریزی، سیستانی، صافی، مکارم و نوری: خیر، کلاه گیس خود یک نوع زینت است و باید از نامحرم پوشاند شود. ۳.

- آیات عظام بهجت و وحید: اگر باعث مفسده شود، جایز نیست. ۲۴. فاضل و امام، تعلیقات علی العروه، (الستر)، م ۱ و دفتر: خامنه ای.
۳. نوری، استفتاءات، ج ۲، س ۶۷۰؛ سیستانی، sistani.org، (زینت)، س ۱۲؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۱۳۷؛ تبریزی، صراط النجاه، ج ۵، س ۱۲۷۶ و دفتر: تبریزی و صافی.
۴. دفتر: وحید و بهجت.

کلاه گیس در خارج کشور

- پرسش ۱۴۹. آیا برای رفتن به خارج از کشور، می توانیم با کلاه گیس نزد مرد نامحرم عکس بیندازیم؟
- آیات عظام امام، خامنه ای و فاضل: بنابر احتیاط واجبی، باید کلاه گیس را از نامحرم پوشاند.
- آیات عظام تبریزی، سیستانی، صافی، مکارم و نوری: خیر، کلاه گیس خود یک نوع زینت است و باید از نامحرم پوشانده شود.
- آیات عظام وحید و بهجت: اگر باعث مفسده شود، جایز نیست. ۱.
۱. با استفاده از منابعی که در عنوان «کلاه گیس» آمده است.

کلاه گیس بازیگران

- پرسش ۱۵۰. آیا در بازیگری و تئاتر خانم ها می توانند به جای روسری از کلاه گیس استفاده کرد؟
- آیات عظام امام، خامنه ای و فاضل: بنابر احتیاط واجب، باید کلاه گیس را از نامحرم پوشاند.
- آیات عظام تبریزی، سیستانی، صافی، مکارم و نوری: خیر، کلاه گیس خود یک نوع زینت است و باید از نامحرم پوشانده شود.

آیات عظام وحید و بهجت: اگر باعث مفسده شود، جایز نیست. ۲.
پرسش ۱۵۱. آیا نگاه شوهر به کلاه گیس همسرش که از موی زنان نامحرم درست شده، جایز است؟

همه مراجع (به جز امام، خامنه ای و فاضل): نگاه به آن اشکال ندارد. ۳.
آیات عظام امام، خامنه ای و فاضل: بنابر احتیاط واجب نگاه به آن جایز نیست. ۲۴. با استفاده از منابعی که در عنوان «کلاه گیس» آمده است.
۳. مکارم و نوری، تعلیقات علی العروه، (النکاح)، م ۴۶ و ۴۵؛ دفتر: بهجت، وحید، سیستانی، تبریزی، صافی.

۴. فاضل: جامع السائل، ج ۲، س ۱۳۲۶؛ امام، تعلیقات علی العروه، (الستر) م ۱ و (النکاح) م ۴۶ و ۴۵ و خامنه ای استفتاء، س ۴۸۶.

لباس ابریشم

پرسش ۱۵۲. حکم پوشیدن لباس ابریشم برای زن و مرد چیست؟
همه مراجع: اگر ابریشم خالص باشد، پوشیدن آن برای مرد حرام است؛ ولی برای زن اشکال ندارد. ۱.

پرسش ۱۵۳. آیا پوشیدن لباسی که آستر آن ابریشم است، برای مرد جایز است؟
همه مراجع (به جز بهجت): خیر، جایز نیست. ۲.
آیه الله بهجت: بنابر احتیاط واجب، جایز نیست. ۳.
۱. توضیح المسائل مراجع، م ۸۳۴ و ۸۳۶؛ وحید، توضیح المسائل، م ۸۴۰ و ۸۴۴ و دفتر: خامنه ای.

۲. توضیح المسائل مراجع، م ۸۳۵؛ وحید، توضیح المسائل، م ۸۴۱ و دفتر: خامنه ای.
۳. بهجت، توضیح المسائل مراجع، م ۸۳۵.

کروات

- پرسش ۱۵۴. حکم خریدن و پوشیدن کروات برای داماد چیست؟
- آیات عظام امام، خامنه ای، مکارم و نوری: اگر باعث ترویج فرهنگ غرب شود، جایز نیست. ۴
- آیات عظام تبریزی، سیستانی و فاضل: برای مسلمان بهتر است، از لباسی که باعث تشبه به غیر مسلمانان شود، اجتناب کند. ۵
- آیات عظام بهجت و صافی: بنابر احتیاط، استفاده نکنند. ۴۶. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، ج ۱، س ۲۲۳۸؛ تبریزی، استفتاءات، ج ۱، س ۴۶۹ و دفتر: امام و مکارم
۵. فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۲۲۳۸؛ تبریزی، استفتاءات، س ۲۲۲۵ و ۲۲۲۸ و ۲۲۲۹.
۶. صافی: جامع الحکام، ج ۲، س ۱۷۳۱ و دفتر: بهجت.
- آیه الله وحید: آنچه که باعث تشبه به غیر مسلمان شود، جایز نیست. ۱
- تبصره. اگر در موردی بر پوشیدن کروات مفسده ای مترتب شود، پوشیدن آن حرام می شود.
۱. دفتر: وحید.

آستین کوتاه

- پرسش ۱۵۵. پوشیدن پیراهن آستین کوتاه توسط مردان در مقابل زن نامحرم، چه حکمی دارد؟
- همه مراجع (به جز بهجت، صافی و نوری): اگر باعث مفسده نشود اشکال ندارد. ۲
- آیات عظام بهجت و صافی: بنابر احتیاط واجب، باید لباس آستین دارد بر تن کند. ۳
- آیه الله نوری: اگر مخالف عفت عمومی نباشد و در نظر افراد متشرع منکر محسوب نشود، اشکال ندارد. ۲۴. مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۸۳۴ و تعلیقات علی العروه،

- (النکاح)، م ۵۱؛ امام، استفتاءات، ج ۳.
- (احکام حجاب)، س ۱۴؛ فاضل، تعلیقات علی العروه، ج ۲، (النکاح)، م ۵۱؛ تبریزی، استفتاءات، س ۱۵۹۱ و صراط النجاه، ج ۱، س ۱۴۸۷؛ خامنه ای، سایت، نگاه و دفتر: سیستانی و وحید.
۳. صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۷۲۲؛ بهجت، توضیح المسائل، م ۱۹۳۳ و ۱۹۳۷.
۴. نوری، استفتاءات، ج ۱، س ۴۸۳.

لباس رنگارنگ مردان

- پرسش ۱۵۶. آیا پوشیدن لباس های جذاب و رنگارنگ در برابر نامحرم، برای مردان جایز است؟
- همه مراجع: اگر منشا فسادی خاص نشود، اشکال ندارد. ۵.
۵. دفتر: همه.

فصل ششم: آرایش و زیور آلات

عطر زن

- پرسش ۱۵۷. آیا برای زن جایز است که عطر بزند و از منزل بیرون رود؟
- همه مراجع: اگر باعث جلب نامحرم شود، جایز نیست. ۱. خامنه ای، استفتاء، س ۶۶۷؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۷۹۷؛ تبریزی، استفتاءات، س ۱۶۱۶؛ نوری، استفتاءات، ج ۱، س ۱۰۳۳؛ دفتر: وحید، صافی، بهجت، امام و فاضل.

بوی خوش نرم کننده ها

- پرسش ۱۵۸. استفاده از مواد نرم کننده که لباس را کمی خوشبو و لطیف می کند، برای بانوان چه حکمی دارد؟ آیا بیرون می توانند بروند؟

- همه مراجع: اگر باعث جلب مرد نامحرم بشود جایز نیست. ۲.
- پرسش ۱۵۹. استفاده از کرم های چرب کننده و ضد آفتاب، بر روی دست و صورت چه حکمی دارد؟
- ایات عظام امام، تبریزی، خامنه ای، فاضل و وحید: اگر آرایش و زینت محسوب نشود و بوی خوش آن باعث تحریک نامحرم نگردد، ۲. همان.
- اشکال ندارد. ۱.
- آیات عظام بهجت و صافی: اگر آرایش و زینت محسوب نشود و بوی خوش آن باعث تحریک نامحرم نگردد، اشکال ندارد؛ ولی بنابر احتیاط واجب باید صورت را از نامحرم بپوشاند. ۲.
- آیات عظام سیستانی، مکارم و نوری: اگر به مقدار کم و متعارف باشد، اشکال ندارد. ۳.
۱. فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۱۷۰۷ و ج ۲، س ۱۳۲۸؛ خامنه ای، استفتاء، س ۶۶۲؛ تبریزی، صراط النجاه، ج ۵، س ۱۲۵۳؛ دفتر: امام، وحید.
۲. دفتر: بهجت و صافی.
۳. مکارم، استفتاءات، ج ۲، س ۱۵۱ و ۱۰۳۴؛ نوری، استفتاءات، ج ۱، س ۴۹۱ و سیستانی، سایت، (زینت).

آرایش چهره

- پرسش ۱۶۰. آیا زن باید چهره آرایش کرده خود را از نامحرم بپوشاند؟
- همه مراجع (به جز مکارم): آری، باید از نامحرم بپوشاند. ۴.
- آیه الله مکارم: بنابر احتیاط واجب، باید از نامحرم بپوشاند. ۵.
۴. نوری، استفتاءات، ج ۱، س ۴۹۰؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۲، س ۱۳۲۸؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۶۸۲؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۲۲۰؛ تبریزی، استفتاءات، س ۱۵۹۰ و ۱۵۸۶؛ سیستانی، sistani.org، (زینت)، س ۲۸؛ امام، استفتاءات، ج ۲،

(احکام حجاب)، س ۳۲؛ دفتر: بهجت.

۵. استفتاءات، ج ۱، س ۸۰۱.

آرایش دختران

پرسش ۱۶۱. آرایش برای دختران چه حکمی دارد؟

همه مراجع: این کار فی نفسه برای آنان اشکال ندارد (هر چند زینده نیست)؛ ولی باید صورت را از نامحرم پوشاند. ۶

۶. با استفاده از منابعی که در عنوان «آرایش چهره» آمده است.

پرسش ۱۶۲. آرایش کردن برای محارم، چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر باعث مفسده نشود، اشکال ندارد. ۱.

۱. العروه الوثقی، ج ۱، (الستر).

برداشتن ابرو

پرسش ۱۶۳. اگر برداشتن ابروها زینت به حساب آید، باید تمام صورت را پوشاند؟

آیات عظام امام، سیستانی، مکارم و نوری: به این مقدار اشکال ندارد و پوشاندن آن از نامحرم واجب نیست. ۲

آیات عظام بهجت و صافی: زینت محسوب می شود و باید آن را از نامحرم پوشاند. ۳
آیه الله تبریزی: اگر به گونه ای است که نزد زنان کهنسال و یا نزدیک به آنان متعارف است، پوشاندن آن واجب نیست. ۴

آیات عظام خامنه ای، فاضل و وحید: اگر زینت محسوب می شود، باید آن را از نامحرم پوشاند. ۵

تبصره. اگر اصطلاح ابرو و صورت توجه مرد نامحرم را جلب می کند و باعث مفسده می شود، پوشاندن آن واجب است.

۲. سیستانی، sistani.org، (زینت)، س ۱۷؛ مکارم، استفتاءات، ج ۲، س ۱۰۳۴ و ۱۵۱؛ نوری، استفتاءات، ج ۱، س ۴۹۱ و ۵۴۲ و ۵۰۰، امام، استفتاءات، ج ۳، (احکام حجاب)، س ۳۴؛ دفتر: وحید.
۳. صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۶۸۳ و دفتر: بهجت.
۴. تبریزی، صراط النجاه، ج ۵، س ۱۲۳۸.
۵. خامنه ای، سایت، نگاه؛ فاضل، جامع المائل، ج ۱، س ۱۷۰۷ و دفتر: وحید.

رنگ ابرو

- پرسش ۱۶۴. آیا رنگ کردن ابرو زینت بوده و پوشاندن آن از نامحرم واجب است؟ آیات عظام امام، خامنه ای، فاضل و وحید: اگر زینت محسوب شود، پوشاندن آن از نامحرم واجب است. ۱.
- آیات عظام بهجت، تبریزی، صافی: پوشاندن آن از نامحرم واجب است. ۲.
- آیات عظام سیستانی، مکارم، نوری: جزء زینت ممنوع محسوب نمی شود و پوشاندن آن از نامحرم واجب نیست. ۳.
۱. خامنه ای، سایت، نگاه؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۱۷۰۷؛ دفتر: امام.
 ۲. صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۶۸۳؛ دفتر: بهجت و تبریزی.
 ۳. سیستانی، sistani.irg، (زینت)، س ۱ و ۱۷ و ۱۸؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۸۰۲؛ نوری، استفتاءات، ج ۱، س ۵۴۲ و ۴۹۱.

سرمه چشم

- پرسش ۱۶۵. آیا سرمه چشم از زیت هایی است که باید پوشیده شود؟ آیات عظام امام، خامنه ای، فاضل و وحید: اگر عرفاً زینت محسوب شود، پوشاندن آن واجب است. ۴.

- آیات عظام بهجت و صافی: زینت محسوب می شود و باید پوشانده شود. ۵.
- آیه الله تبریزی: اگر نزد زنان کهنسال و یا نزدیک به آنان تعارف است. پوشاندن آن واجب نیست و در غیر این صورت باید پوشانده شود. ۶.
- آیات عظام سیستانی، مکارم و نوری: پوشانده آن واجب نیست. ۷.
۴. خامنه ای، استفتاء، س ۵۶۳؛ فاضل، جامع الامسائل، ج ۱، س ۱۷۰۷ و دفتر: امام و وحید.
۵. دفتر: بهجت و صافی.
۶. تبریزی، صراط النجاه، ج ۱، س ۸۸۲ و ۸۸۳.
۷. نوری، استفتاءات، ج ۱، س ۵۴۳ و ۵۰۰؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۸۰۲؛ سیستانی، sistani.org. (زینت)، س ۱۸.

گریم

- پرسش ۱۶۶. آیا گریم زن جزء آرایش محسوب می شود و باید از نامحرم پوشاند؟ همه مراجع (به جز مکارم، بهجت و صافی): اگر گریم به عنوان آرایش، یا آرایش و تغییر چهره برای خانم ها باشد، باید از نامحرم پوشانده شود و اگر تنها به عنوان تغییر چهره باشد، پوشاندن آن واجب نیست. ۱.
- آیات عظام بهجت و صافی: اگر گریم به عنوان آرایش، یا آرایش و تغییر چهره برای خانم ها باشد، باید از نامحرم پوشانده شود و اگر تنها به عنوان تغییر چهره باشد، احتیاط واجب پوشاندن آن است. ۲.
- آیه الله مکارم: اگر گریم به عنوان آرایش و تغییر چهره برای خانم ها باشد، بنابر احتیاط واجب باید از نامحرم پوشانده شود و اگر تنها به عنوان تغییر چهره باشد، پوشاندن آن واجب نیست. ۳.
- تبصره. باید توجه داشت که گریم کردن زن به وسیله نامحرم جایز نیست.

پرسش ۱۶۷. آیا گریم زن توسط نامحرم جهت فیلم سازی و بازیگری جایز است؟
همه مراجع: خیر، گریم زن توسط نامحرم جایز نیست؛ هر چند برای فیلم سازی و
بازیگری باشد. ۴.

۱. دفتر: همه.

۲. دفتر: بهجت و صافی.

۳. دفتر: مکارم.

۴. دفتر: همه مراجع.

پرسش ۱۶۷. اگر در جایی شک پیدا شود که چیزی از موارد زینت است یا نه، تکلیف
چیست؟ آیا باید آن را پوشانند؟

همه مراجع: خیر؛ پوشاندن آن واجب نیست. ۱.

۱. دفتر: همه.

لنز آرایشی

پرسش ۱۶۹. گذاشتن لنز آرایش برای بانوان چه حکمی دارد؟

همه مراجع (به جز مکارم و نوری): اگر عرفاً زینت محسوب نشود، اشکال ندارد. ۲.

آیات عظام مکارم و نوری: اشکال ندارد. ۳.

۲. دفتر: همه.

۳. دفتر: مکارم و نوری.

ساعت زنانه

پرسش ۱۷۰. آیا ساعت نیز جزء زیور آلات است که باید از نامحرم پوشیده بماند؟

آیات عظام امام، خامنه ای، فاضل، مکارم و وحید: اگر عرفاً زینت محسوب شود،

پوشاندن آن واجب است. ۴.

- آیات عظام بهجت، تبریزی و صافی: پوشاندن آن واجب است. ۵.
- آیات عظام سیستانی و نوری: پوشاندن آن واجب نیست. ۶.
۴. فاضل: جامع الامسائل، ج ۱، س ۱۷۰۷؛ خامنه ای، استفتاء، س ۵۶۲ و دفتر: مکارم و امام.
۵. تبریزی، صراط النجاه، ج ۱، س ۸۸۲ و ۸۸۶ و ج ۵، س ۱۲۵۳؛ دفتر: بهجت، صافی و وحید.
۶. سیستانی، العلیقات علی العروه، (الستر)، م ۱؛ دفتر: نوری.

فصل هفتم: پوشش در نماز

نماز و نامحرم

پرسش ۱۷۱. اگر در اتاق، مرد نامحرم باشد؛ آیا پوشاندن روی پا هنگام نماز واجب است؟

همه مراجع (به جزء تبریزی و مکارم): آری، باید آن را از نامحرم بپوشاند. ۱.

آیه الله مکارم: خیر. واجب نیست؛ ولی بهتر آن است که بپوشاند. ۲.

آیه الله تبریزی: پوشاندن زیر چانه واجب است؛ ولی پوشاندن روی پا تا میچر بنا بر

احتیاط واجب است. ۳.

تبصره. لازم نیست پشت و روی پا به وسیله جوراب پوشانده شود؛ بلکه اگر به وسیله چادر و مانند آن نیز پوشانده شود، کافی است.

۱. سیستانی، sistani.org، (حجاب)، س ۳؛ تبریزی، صراط النجاه، ج ۱، س ۸۷۸؛

فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۱۷۰۶؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۶۹۶؛ خامنه ای،

اجوبه الاستفتاءات، س ۴۳۸؛ دفتر: نوری، وحید، بهجت و امام.

۲. دفتر: مکارم.

۳. تبریزی: صراط النجاه، ج ۵، س ۱۲۷۵ و استفتاءات، س ۱۶۱۴.

نماز با چادر بدن نما

پرسش ۱۷۲. آیا نماز خواندن با چادر بدن نما، صحیح است؟

همه مراجع: اگر چادر نازک و بدن نما باشد، نماز با آن باطل است؛ مگر آنکه زیر

چادر پوشش کامل داشته باشد. ۱.

۱. العروه الوثقی، ج ۱، فی الستر و الساتر، الثانی.

نماز با مانتو

پرسش ۱۷۳. نماز خواندن با مانتو و روسری چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر مقدار واجب پوشش و شرایط لباس نماز گزار در آن رعایت شود،

اشکال ندارد؛ هر چند نماز با چادر برای رعایت پوشش در نماز، آسان تر و بهتر است. ۲.

تبصره. مقدار واجب پوشش برای زن در حال نماز، پوشاندن تمام بدن حتی موی سر به

جز صورت (به مقداری که در وضو شسته می شود) و دست ها تا میچ و پاها تا میچ

است. اما برای آنکه یقین کند مقدار واجب را پوشانده است. باید ۳ مقداری از اطراف

صورت و قدری پایین تر از میچ را هم بپوشاند.

پرسش ۱۷۴. نماز خواندن با بلوز و شلوار چه حکمی دارد؟

همه مراجع: اگر جاهایی از بدن که باید پوشیده شود، بپوشاند اشکال ندارد. ۴.

۲. توضیح المسائل مراجع، م ۸۹۷.

۳. آیه الله مکارم احتیاط واجب دارند.

۴. العروص الوثقی، ج ۱، فی الستر و الساتر، الثانی؛ تبریزی، استفتاءات، س ۴۴۶؛ فاضل،

جامع المسائل، ج ۱، س ۲۴۴.

پرسش ۱۷۵. آیا پوشاندن برجستگی های بدن هنگام نماز در برابر نامحرم واجب

است؟ اگر نپوشاند؛ آیا نمازش باطل می شود؟

همه مراجع: اگر باعث جلب توجه مرد نامحرم شود، باید بپوشاند و اگر نپوشاند، گناه

کرده است؛ ولی نماز او صحیح است. ۱.

۱. العروه الوثقی، ج ۱، فی الستر و الساتر، م ۵.

زیور آلات و نماز

پرسش ۱۷۶. زنی که آرایش کرده و زیور آلات دارد؛ آیا باید در هنگام نماز چهره

خود را بپوشاند؟

همه مراجع: اگر مرد نامحرم او را نمی بیند، پوشاندن چهره آرایش کرده و زیور آلات

در نماز واجب نیست. ۲.

۲. العروه الوثقی، ج ۱، فی الستر و الساتر، م ۵.

پرده در نماز خانه

پرسش ۱۷۷. آیا باید در مساجد و نماز خانه ها، در حال نماز و یا روضه خوانی و

سخنرانی، پرده ای بین زن و مرد باشد؟

همه مراجع: اگر مفسده ای در بین نباشد، ایجاد حایل لازم نیست. {هر چند وجود آن

بهتر است} ۳.

تبصره. البته هنگام خواندن نماز، زن واجب - یا بهتر - است که کمی عقب تر از مرد

بایستد. ۴.

۳. امام، استفتاءات، ج ۳، (احکام حجاب)، س ۸، نوری، استفتاءات، ج ۲، س ۶۷۳، العروه

الوثقی، ج ۱، (مکان المصلی)، العاشر.

۴. فتاوا در این زمینه مختلف است، برای آگاهی بیشتر ر.ک: توضیح المسائل مراجع،

م ۸۸۶

فصل هشتم: لباس جنس مخالف

لباس زنانه و مردانه

پرسش ۱۷۸. پوشیدن لباس زنانه برای مردان و بالعکس چه حکمی دارد؟

آیات عظام امام و بهجت: بنابر احتیاط واجب، پوشیدن لباس مختص به جنس مخالف

جایز نیست. ۱.

آیات عظام تبریزی، خامنه ای، صافی، فاضل و وحید: بنابر احتیاط واجب پوشیدن لباس

مختص به جنس مخالف، در صورتی که آن رازی و پوشش خود قرار دهد، جایز

نیست. ۲.

آیه الله سیستانی: بنابر احتیاط واجب، پوشیدن لباس مختص به جنس مخالف، اگر او را

به صورت جنس مخالف در بیاورد، جایز نیست. ۳.

۱. توضیح المسائل مراجع، م ۸۴۶

۲. فاضل، توضیح المسائل مراجع، م ۸۴۶ وحید، توضیح المسائل، م ۸۵۲؛ خامنه ای،

اجوبه الاستفتاءات، س ۱۳۷۲؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۶۸۸؛ تبریزی، صراط

النجاه، ج ۳، س ۷۸۱.

۳. توضیح المسائل مراجع، م ۸۴۶

آیه الله مکارم: پوشیدن لباس جنس مخالف، اگر مفسده خاصی بر آن مترتب نشود،

اشکال ندارد. ۱.

آیه الله نوری: بنابر احتیاط واجب، پوشیدن لباس مختص به جنس مخالف جایز نیست؛

مگر آنکه انگیزه عقلانی و مصلحت مهم ترین در بین باشد. ۲.

۱. مکارم، استفتاءات، ج ۱ س ۱۳۸.

۲. نوری، توضیح المسائل، م ۸۴۷.

لباس مشترک که زن و مرد

پرسش ۱۷۹. لباس مشترک بین زن و مرد، چگونه مشخص می شود؟

همه مراجع: تشخیص ان به نظر عرف است؛ مانند شلوارهای و برخی اقسام بلوز و

کفش های مشترک. ۳

لباس تئاتر

پرسش ۱۸۰. پوشیدن لباس زنانه و وسیله مردان و بر عکس، برای بازی در تئاتر و سینما

چه حکمی دارد؟

آیات عظام امام، بهجت و فاضل: بنا بر احتیاط واجب جایز نیست. ۴

آیات عظام خامنه ای، سیستانی، صافی، مکارم و وحید: پوشیدن لباس جنس مخالف، هنگام بازیگری و بیان خصوصیات یک شخص حقیقی {اگر باعث فساد نشود} اشکال

ندارد. ۵

۳. العروه الوثقی، ج ۱، التقلید، م ۶۷.

۴. امام، استفتاءات، ج ۳، (سوالات متفرقه)، س ۱۷۴؛ فاضل و بهجت، توضیح المسائل

مراجع، م ۸۴۶.

۵. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۲۱۹؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۱۳۲ و ۱۳۸؛

سیستانی، sistani.org. (زینت)، ش ۳۴ و توضیح المسائل مراجع، م ۸۴۶؛ وحید،

توضیح المسائل، م ۸۵۲؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۶۸۸؛ تبریزی، صراط النجاه،

ج ۳، س ۷۸۱.

آیه الله نوری: پوشیدن لباس جنس مخالف، تنها در موقع ضرورت؛ یعنی، زمانی که

مصلحت اهم و انگیزه عقلانی در کار باشد، جایز می شود و اگر پوشیدن لباس جنس

مخالف در بازی تئاتر و سینما، تا این حد از ضرورت و مصلحت رسیده، ارتکاب به آن اشکال ندارد. ۱

تبصره: طبق فتوای آیات عظام: خامنه ای، سیستانی، تبریزی، وحید و صافی، پوشیدن لباس مختص به جنس مخالف، در صورتی حرام است که آن را زی خود جهت زندگی روزمره پوشش خود قرار دهند و تردیدی نیست که زنان و مردان بازیگر، لباس جنس مخالف را به عنوان زی خود قرار نمی دهند؛ بلکه به طور موقت و برای بازیگری آن را به تن می کنند.

۱. نوری، استفتاءات، ج ۲، س ۵۶۹ و توضیح المسائل، م ۸۴۷.

لباس منزل

پرسش ۱۸۱. آیا در حرمت پوشیدن لباس جنس مخالف، تفاوتی بین پوشیدن آن در خانه و بیرون از آن دارد؟

آیات عظام امام و بهجت: خیر، بنابر احتیاط واجب پوشیدن آن جایز نیست. ۲
آیات عظام تبریزی، خامنه ای، صافی، فاضل و وحید: تا زمانی که لباس جنس مخالف را به عنوان زی (لباس و پوشش) خود قرار نداده باشد، اشکال ندارد. ۳
۲. بهجت، توضیح المسائل مراجع، م ۸۴۶؛ امام، استفتاءات، ج ۳، (سوالات متفرقه)، س ۱۷۴.

۳. فاضل، توضیح المسائل مراجع، م ۸۴۶؛ وحید، توضیح المسائل، م ۸۵۲؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۳۶۸؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۶۸۸؛ تبریزی، صراط النجاه، ج ۳، س ۷۸۱.

آیه الله سیستانی: اگر او را به صورت مخالف در بیاورد، بنابر احتیاط واجب پوشیدن آن جایز نیست. ۱

آیه الله مکارم: اگر مفسده خاصی بر آن مترتب نشود، پوشیدن آن اشکال ندارد. ۲

آیه الله نوری: اگر از پوشیدن آن انگیزه عقلانی دارد و مصلحت مهم ترین در بین است، اشکال ندارد. ۳

آیه الله مکارم: پوشیدن لباس جنس مخالف، اگر مفسده خاصی بر آن مترتب نشود، اشکال ندارد. ۴

۱. سیستانی، توضیح المسائل مراجع، م ۸۴۶

۲. مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۱۳۸

۳. نوری، توضیح المسائل، م ۸۴۷

۴. مکارم، استفتاءات، ج ۲، س ۱۵۹ و ج ۱، س ۱۳۲.

لباس زیر

پرسش ۱۸۲. آیا در حرمت پوشیدن لباس جنس مخالف، بین لباس زیر و غیر آن فرقی وجود دارد؟

آیات عظام امام، بهجت و فاضل: تفاوتی بین لباس زیر و غیر آن در حکم نمی کند. ۵
آیات عظام تبریزی، خامنه ای، صافی و وحید: که اگر آن رازی و پوشش خود قرار دهد، بنابر احتیاط واجب پوشیدن آن جایز نیست. ۶

آیه الله سیستانی: اگر او را به صورت جنس مخالف در بیاورد، بنابر احتیاط

۵. توضیح المسائل مراجع، م ۸۴۶

۶. وحید، توضیح المسائل، و ۸۵۲؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۳۷۲؛ صافی،

جامع الاحکام. ج ۲، س ۱۶۸۸؛ تبریزی، صراط النجاه، ج ۳، س ۷۸۱.

واجب پوشیدن آن جایز نیست. ۱

آیه الله مکارم: اگر مفسده خاصی بر آن مترتب نشود، پوشیدن آن اشکال ندارد. ۲

آیه الله نوری: اگر از پوشیدن آن انگیزه عقلایی دارد و مصلحت مهم ترین در بین است، اشکال ندارد. ۳

۱. توضیح المسائل مراجع، م ۸۴۶.
۲. مکارم، استفتاءات، ج ۱ س ۱۳۸.
۳. نوری، توضیح المسائل، م ۸۴۷.

پوشیدن دمپایی

- پرسش ۱۸۳. آیا پوشیدن دمپایی زنان برای مردان و بالعکس اشکال دارد؟
- همه مراجع (به جز امام و بهجت): خیر، اشکال ندارد (اگر باعث مفسده نشود). ۴.
- آیات عظام امام، بهجت: اگر مختص به زن یا مرد باشد بنابر احتیاط واجب پوشیدن آن برای دیگری جایز نیست. ۵.
- تبصره: اگر در موردی پوشاندن دمپایی مختص به جنس مخالف، به عنوان زی و لباس خود قرار گیرد (مانند پوشیدن آن در بیرون منزل)، در این صورت پوشیدن آن اشکال دارد.
۴. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۳۶۸؛ تبریزی، صراط النجاه، ج ۳، س ۷۸۱؛ وحید، توضیح المسائل، م ۸۵۲؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، ۱۶۸۸؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۱۳۸ و ج ۲، س ۱۵۹ و فاضل و سیستانی و نوری توضیح المسائل مراجع، م ۸۴۶.
 ۵. بهجت، توضیح المسائل، م ۷۱۱، امام، استفتاءات، ج ۳، (سوالات متفرقه)، س ۱۷۴.

لباس موقت

- پرسش ۱۸۴. گاهی به مدت کوتاهی و به طور موقت لباس شوهر را در منزل می پوشم، آیا این کار جایز است؟
- همه مراجع (به جز امام و بهجت): خیر، اشکالی ندارد. ۱.
- آیات عظام امام و بهجت: بنابر احتیاط واجب جایز نیست. ۲.
۱. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۲۱۹؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۱۳۲ و ۱۳۸؛

سیستانی، sistani.org. (زینت)، س ۳۴ و توضیح المسائل مراجع، م ۸۴۶؛ صافی، جامع الاحکام؛ ج ۲، س ۱۶۸۸؛ تبریزی، صراط النجاه، ج ۳، ص ۷۸۱؛ وحید، توضیح المسائل، م ۸۵۲؛ نوری، استفتاءات، ج ۲، س ۵۶۹ و توضیح المسائل، م ۸۴۷.

۲. توضیح المسائل مراجع، م ۸۴۶؛ امام، استفتاءات، ج ۳، (سوالات متفرقه)، س ۱۷۴.

فروش لباس زنانه

پرسش ۱۸۵. فروش لباس های زیر زنانه به وسیله مردان، چه حکمی دارد؟
همه مراجع: اگر ترس افتادن به گناه و یا مفسده اجتماعی به دنبال داشته باشد، جایز نیست. ۳.
۳. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۳۶۹، دفتر: همه.

فصل نهم: طلا و پلاتین

طلای مردان

پرسش ۱۸۶. آیا استفاده از طلا بدون قصد زینت به طوری که دیگران نبینند، اشکال دارد؟
همه مراجع (به جز مکارم): پوشیدن طلا برای مرد حرام است؛ هر چند به قصد زینت نباشد و از نگاه دیگران پنهان بماند. ۱.
آیه الله مکارم: اگر پنهان باشد، اشکال ندارد. ۲.

۱. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۴۴۴؛ تبریزی، التعلیقہ علی منهاج الصالحین، ج ۱، الخامس و م ۳۱؛ امام، نوری، فاضل، تعلیقات علی العروه، (لباس المصلی)، م ۲۴؛ بهجت، وسیله النجاه، ج ۱، م ۶۳۹؛ صافی، هدایه العباد، ج ۱، م ۶۷۸.

۲. دفتر: مکارم.

طلای زرد

پرسش ۱۸۷. زینت مردان با طلای زرد چه حکمی دارد؟
 همه مراجع: پوشیدن طلا، مانند آویختن زنجیر طلا به سینه و به دست کردن انگشتر و ساعت مچی طلا- برای مرد حرام است. ۳.
 ۳. توضیح المسائل مراجع، م ۸۳۲؛ نوری، توضیح المسائل، م ۸۳۳؛ خامنه ای، اجوبه الایفتاءات، س ۴۴۴؛ وحید، توضیح المسائل، م ۸۳۸.

طلای سفید

پرسش ۱۸۸. طلای سفید برای مردان چه حکمی دارد؟
 همه مراجع (به جز مکارم و فاضل): اگر از جنس طلا باشد، جایز نیست؛ هر چد به رنگ سفید باشد. ۱.
 آیات عظام مکارم و فاضل: استفاده از طلای سفید، برای مردان جایز نیست. ۲.
 تبصره. هیچ گونه اختلافی بین فقیهان در مساله یاد شده نیست و همگی معتقدند: اگر طلای سفید از جنس همان طلای متعارف بین مردم باشد (ذهب) استفاده از آن جایز نیست؛ ولی برخی مانند آیات عظام مکارم و فاضل یا بررسی موضوع و کسب آگاهی از اهل خیره به این نتیجه دست یافته اند که طلای سفید، همان طلای متعارف است که تنها رنگ آن را تغییر داده اند.
 ۱. تبریزی، استفتاءات، س ۲۱۹۴؛ نوری، استفتاءات، ج ۲، س ۵۱۷؛ امام، استفتاءات، ج ۱، (لباس نماز گزار)، س ۵۲؛ سیستانی، sistani.org، (زینت)، س ۲؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۷۳۷؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۴۴۳؛ دفتر: بهجت، وحید.
 ۲. مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۸۱۱؛ فاضل، جامع الامسائل، ج ۱، س ۹۶۹.

پلاتین

پرسش ۱۸۹. آیا به دست کردن و استفاده از پلاتین برای مرد اشکال دارد؟

همه مراجع: استفاده از پلاتین اشکال ندارد. ۳.

تبصره: پلاتین طلا نیست و فلز دیگری است.

۳. مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۸۱۱؛ تبریزی، استفتاءات، س ۲۱۹۳؛ امام، استفتاءات،

ج ۱، (لباس نماز گذار)، س ۵۰؛ سیستانی؛ sistani.org، (زینت، س ۳۳؛ فاضل، جامع

المسائل، ج ۱، س ۹۶۹؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۴۴۳؛ جامع الاحکام، ج ۲،

س ۱۷۳۹؛ دفتر، وحید، بهجت، نوری.

طلای مشکوک

پرسش ۱۹۰. اگر شک داشته باشیم طلای سفیدی که در بازار فروخته می شود، از

جنس طلای متعارف (حرام) است یا خیر، تکلیف چیست؟

همه مراجع: اگر واقعاً شک پیدا شد، استفاده از آن اشکال ندارد. ۱.

۱. العروه الوثقی، ج ۱، (لباس المصلی)، م ۲۱.

طلای مخلوط

پرسش ۱۹۱. اگر از طلا و فلز دیگری آلیاژی دست کنیم که نسبت طلا به آن فلز کم

باشد، آیا استعمال چنین آلیاژی به صورت انگشتر و یا ساعت برای مردان اشکال دارد؟

همه مراجع (به جز فاضل): اگر به آن صدق طلا نمی کند، اشکال ندارد. ۲.

آیه الله فاضل: استعمال آن، جایز نیست. ۳.

۲. امام، استفتاءات، ج ۱، (لباس نماز گزار)، س ۵۳؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات،

س ۴۴۳؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۷۳۸؛ مکارم، نوری و سیستانی، تعلیقات علی

العروه، (لباس المصلی)، الخامس؛ دفتر: بهجت، وحید، صافی و تبریزی.

۳. فاضل، تعلیقات علی العروه، ج ۲، (لباس المصلی)، الخامس.

دندان طلا

- پرسش ۱۹۲. آیا گرفتن روکش طلا برای دندان بر مرد جایز است؟
- آیات عظام امام و خامنه ای: اگر برای اصلاح دندان باشد - نه برای زینت - اشکال ندارد. ۴
۴. امام، استفتاءات، ج ۱، لباس نمازگزار، س ۵۶؛ مکارم، استفتاءات، ج ۲، س ۱۶۳؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۴۴۹.
- آیات عظام بهجت، تبریزی، سیستانی و نوری: آری، جایز است. ۱
- آیه الله صافی: اگر برای اصلاح دندان باشد - نه برای زینت - اشکال ندارد و اگر برای دندان های جلو باشد، در هر حال بنابر احتیاط واجب باید از آن اجتناب کرد؛ هر چند به قصد زینت هم نباشد. ۲
۱. بهجت، وسیله النجاه، ج ۱، م ۶۳۹؛ نوری، تعلیقات علی العروه، لباس المصلی، م ۲۰؛ تبریزی؛ استفتاءات، س ۲۱۹۵؛ سیستانی، سایت، زینت.
۲. صافی، هدایه العباد، ج ۱، م ۶۷۸.

حلقه طلا

- پرسش ۱۹۳. استفاده از طلا برای مردان به مدت کوتاه - مانند لحظه عقد - چه حکمی دارد؟
- همه مراجع (به جز مکارم): پوشیدن طلا برای مرد حرام است و بین مدت کم و زیاد تفاوتی نمی کند. ۳
- آیه الله مکارم: اگر به جهت امتحان و با به قصد نگه دای موقت و کوتاه مدت باشد، مانعی ندارد. ۴
۳. امام، استفتاءات، ج ۳، (سوالات متفرقه)، س ۱۷۴؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات،

س ۴۴۵؛ دفتر: سیستانی، بهجت، وحید، نوری، فاضل، تبریزی و صافی.
 ۴. مکارم، استفتاءات، ج ۲، س ۱۶۴.

مدال طلا

پرسش ۱۹۴. مدال های طلا که ورزشکاران دریافت می کنند و به گردن شان، می آویزند چه حکمی دارد؟
 همه مراجع (به جز مکارم): دریافت مدال طلا اشکال ندارد؛ ولی به گردن انداختن آن برای مردان جایز نیست. ۵.
 ۵. خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۴۴۶؛ توضیح المسائل مراجع، م ۸۳۲؛ نوری، توضیح المسائل، م ۸۳۳؛ وحید، توضیح المسائل، م ۸۳۸.
 آیه الله مکارم: دریافت مدال طلا اشکال ندارد؛ ولی به گردن انداختن آن برای مردان جایز نیست، مگر در موارد ضرورت. ۱.
 تبصره. چنانچه مدال های یاد شده از آب طلا باشد، اشکال ندارد.
 ۱. مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۱۳۶.

فروش طلای مردانه

پرسش ۱۹۵. ساخت و خرید و فروش جواهرات طلا که مخصوص مردان است (مانند انگشتر طلا)، چه حکمی دارد؟
 همه مراجع: ساخت و خرید و فروش انگشتر طلای مخصوص مردان، جایز نیست. ۲.
 ۲. فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۹۷۰ و ۹۷؛ نوری، استفتاءات، ج ۲، س ۵۳۲؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۴۴۷؛ امام، استفتاءات، ج ۲، (کسب های حرام)، س ۱۴ و ۱۳؛ صافی، هدایه العباد، ج ۱، ۱۶۸۹؛ تبریزی، التعلیقه علی منهاج الصالحین، (المکاسب

المحرمه)، م ۸؛ بهجت، وسیله النجاه، ج ۱، م ۱۴۴۲ و ۱۴۴۲؛ مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۶۲۸ و دفتر: سیستانی و وحید.

فصل دهم: دانستنی ها

لباس شهرت

پرسش ۱۹۶. حکم پوشیدن لباس شهرت را بیان کنید؟

آیات عظام امام، خامنه ای، فاضل و نوری: پوشیدن لباسی که موجب شهرت و انگشت نما شود، بنابر احتیاط واجب حرام است. ۱.

آیات عظام بهجت، صافی و وحید: پوشیدن لباسی که موجب شهرت و انگشت نما شود، حرام است. ۲.

آیات عظام تبریزی و سیستانی: پوشیدن آن حرام نیست؛ مگر آنکه موجب هتک حرمت و خواری شخص شود. ۳.

آیه الله مکارم: پوشیدن لباسی که جنبه ریا کاری دارد و شخص می خواهد به وسیله آن مثلاً به زهد و ترک دنیا مشهور شود، بنابر احتیاط واجب حرام است؛ خواه از جهت پارچه یا رنگ آن باشد و یا دوخت آن اما اگر واقعاً

۱. امام، نوری و فاضل، توضیح المسائل مراجع، م ۸۴۵؛ خامنه ای، استفتاء، س ۵۵.
۲. صافی، توضیح المسائل مراجع، م ۸۴۵؛ بهجت، توضیح المسائل، م ۷۱۱، وحید، توضیح المسائل، م ۸۵۱.
۳. تبریزی و سیستانی، توضیح المسائل مراجع، م ۸۴۵.

قصدهش ساده پوشیدن است و جنبه ریا کاری ندارد، نه تنها جایز است؛ بلکه عملی است شایسته. ۱.

تبصره. پوشیدن هر لباسی که موجب هتک حرمت و خواری شخصی شود، به فتوای

همگی حرام است.

۱. مکارم، توضیح المسائل مراجع، م ۸۴۵.

زینت زن

پرسش ۱۹۷. مفهوم زینت در زنان چیست و چه چیزهایی را شامل می شود؟
 «زینت» در زبان عربی معنایی گسترده از لفظ «زیور» دارد. زیور، فقط به زینت هایی گفته می شود که جزء بدن شخص به شمار نمی رود، (مانند انواع زیورهای طلا و جواهر)، ولی کلمه «زینت» هم در چنین زیور هایی به کار می رود و هم به آرایش های گفته می شود که به بدن شخص متصل بوده و گویی جزئی از اوست؛ (همانند سرمه و خضاب). علاوه بر این، خود زیبایی های طبیعی هم زینت به شمار می رود، بنابراین شامل اندام زیبایی او نیز می گردد.

حال از دیدگاه شرع آشکار کردن کدام یک از اقسام زینت برای زنان حرام شمرده شده است؟ از آیه ۳۱ سوره «نور» به دست می آید که زینت دو نوع هست: زینت پنهان و زینت نمایان که آشکار کردن اولی برای بانوان ممنوع و دیگری جایز شمرده شده است. تمامی فقیهان اتفاق دارند که زینت به معنای اندام و زیبایی های بدن، جزء زینت پنهان محسوب می شود و بانوان باید آنها را در برابر مرد نامحرم بپوشانند. در زینت به معنای زیور آلات و آرایش میان آنان

اختلاف نظر وجود دارد که آیا جزء زینت پنهان محسوب می شود یا از زینت نمایان به حساب می آید؛ برای مثال در مورد حلقه ازدواج و انگو، برخی معتقدند: پوشاندن آن واجب است، ولی عده ای بر این باورند که لازم نیست.

ریبه و تلذذ

پرسش ۱۹۸. مقصود از «ریبه» و «تلذذ» در رساله های مراجع چیست؟ منظور از «ریبه»، ترس افتادن به گناه و حرام است و منظور از «تلذذ» همان لذت جنسی است. اگر نگاه به دیگری با یکی از این دو مشخصه همراه باشد، از نظر شرع مقدس حرام می گردد. گاهی انسان تنها به جهت لذت بردن به زن نگاه می کند؛ بی آنکه بترسد به گناه کشیده شود و گاهی نگاه از روی لذت نیست؛ بلکه ترس آن است که به دنبال آن گناهی انجام گیرد و مقدمه ارتکاب حرام گردد. این دو نوع نگاه حرام است. گاهی ممکن است که نگاه به زن توان با دو عنوان یاد شده باشد؛ در این صورت نگاه آن شدیدتر است. ۱.

۱. مکارم، استفتاءات، ج ۱، س ۸۲۵؛ امام، فاضل، مکارم، نوری، تعلیقات علی العروه (النکاح)، م ۲۷؛ صافی، هدایه العباد، ج ۲، (النکاح) م ۲۷؛ سیستانی، منهاج الصالحین ج ۲، (النکاح) م ۱۲.

سن تمییز

پرسش ۱۹۹. سن تمییز در پسر و دختر بچه در احکام نگاه و پوشش، چه سنی است؟ زمانی که بچه (دختر یا پسر) خوب و بد را در نگاه جنس مخالف فهمیده و احتمال تحریک شهوت در او برود، سن تمیز است. ۲.

۲. توضیح المسائل مراجع، م ۲۴۳۵، ۲۴۳۳: نوری، توضیح المسائل، م ۲۴۳۱؛ العروه الوثقی، ج ۲، (النکاح) م ۳۵؛ وحید، توضیح المسائل، م ۲۴۴۴ و خامنه ای، سایت، نگاه.

مفهوم ضرورت

پرسش ۲۰۰. کلمه «ضرورت» به عنوان شرط جواز لمس زن و یا نگاه به او در کلمات فقیهان، به چه معنا است و حدود آن کدام است؟

معیار شاخته شده برای «ضرورت» مساله اهم و مهم است. هر جا عنوانی تحقق یابد که

اهمیت آن از عنوان نگاه به زن نامحرم و لمس او، بیشتر باشد، بر آن تقدم پیدا می کند و آن را تحت پوشش خود قرار می دهد. به عنوان مثال جایی که سلامت و جان زن نامحرمی در خطر باشد، تردیدی نیست که مصلحت و اهمیت آن به مراتب بیشتر از مصلحت ترک لمس و نگاه به او است. در این صورت باید جانب اهم مراعات گردد و بر جواز نگاه و لمس فتوا داده شود مساله معالجه و درمان مریض نیز یکی از مصادیق بارز آن شمرده می شود.